Заеднички вредности

АНАЛИЗА

Комисиите за односи меѓу заедниците и нивната улога на локално ниво

Komisionet për marrëdhëniet ndërmjet bashkësive dhe roli i tyre në nivel lokal

Komisije za odnose između zajednica i njihova uloga na lokalnom nivou

Topluluklar arası ilişkiler kurulları ve bu kurulların yerel seviyedeki rolü

Комисије за односе између заједница и њихова улога на локалном нивоу

Komisija bashi vjavahari mashkar o jekhina thaj olengere rolje ko lokalno uchipe

Comisii di relații între comunitățili shi rolu a lor la nivelu local

Октомври, 2025

Издавач:
Здружение на граѓани за поддршка на меѓуетнички дијалог и развој на заедницата „Заеднички вредности“

За издавачот:
Флорент Бајрами

За потребите на **„ЗАЕДНИЧКИ ВРЕДНОСТИ“**, анализата ја реализираа:

Ветон Кодра – методологија на истражувањето и анализа на податоците
Мислим Хасипи – подготовка на инструменти и анализа на податоците

Посебна благодарност упатуваме до тимот на **„Заеднички вредности“** за поддршката во имплементацијата на проектот.

Анализата може да се симне од веб-страницата на **„Заеднички вредности“** на следниотлинк: www.cv.org.mk

Некомерцијално / бесплатно издание

Анализата е подготвена во рамките на проектот **„Градиме мостови“**, со поддршка на Министерството за односи меѓу заедниците на Република Северна Македонија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на „Заеднички вредности“.

СОДРЖИНА

Предговор 4
Комисии за односи меѓу заедниците – законски рамки 5
Анализа на состојбите врз основа на спроведеното истражување 6
Препораки за унапредување 11
Заклучок 12
Албански јазик 13
Турски јазик 22
Српски јазик 30
Босански јазик 39
Ромски јазик 47
Влашки јазик 55

1. ПРЕДГОВОР

Во едно општество како нашето, каде што луѓето зборуваат различни јазици, имаат различни култури, традиции и вера, вистинската сила не е во тоа кој е поголем, туку во тоа како живееме заедно.

Токму затоа Комисиите за односи меѓу заедниците (КОЗ) се многу важен дел од локалната демократија. Тие се гласот на секоја заедница – и на мнозинството и на етничките заедници – токму таму каде што се донесуваат одлуки што влијаат врз секој граѓанин.

Постоењето на КОЗ не е само административна обврска. Тоа е прашање на достоинство, еднаквост и почитување на различностите. Комисиите овозможуваат слободно изразување на мислењата и проблемите, еднаква можност за учество во одлучувањето и создавање мостови меѓу луѓето што живеат во ист град, но понекогаш не се слушаат меѓусебе.

Кога етничките заедници немаат пристап до процесите на одлучување, кога нивниот јазик не се слуша или кога нивните права се игнорираат, тогаш не страда само таа заедница – страда целата демократија. КОЗ има улога да го спречи тоа: да потсети дека никој нема повеќе право од другиот и дека секој има право да биде слушнат и почитуван.

Во последните години во Република Северна Македонија видовме колку е важно да постои структура што гради доверба меѓу заедниците. Комисиите се токму тоа – алатка за дијалог, помирување и создавање иднина во која различностите не се закана, туку богатство.

Оваа анализа е всушност „слика“ што го прикажува постојното функционирање на Комисиите за односи меѓу заедниците. Таа треба да помогне во нивното понатамошно унапредување, подобрување на меѓуетничките односи и зајакнување на нивната улога како алатка за подобрување на статусот, влијанието и ефективноста на овие комисии на локално ниво.

Оваа анализа не е само документ туку потсетник дека заедничкиот живот не доаѓа сам по себе – треба да се негува, да се разговара и да се слуша со срце. Секој член на КОЗ, секој граѓанин и секоја општина има своја улога во тоа. Преку ова анализа ќе придонесеме во зајакнување на улогата и капацитетите на Комисиите за односи меѓу заедниците на локално ниво.

Флорент Бајрами

Претседател

Заеднички вредности

2. Комисии за односи меѓу заедниците – законски рамки

Во секоја општина каде што се среќаваат различни јазици, култури и традиции, секој глас заслужува да биде слушнат.Комисиите за односи меѓу заедниците (КОЗ) се создадени токму за таа цел – да бидат место на дијалог, разбирање и еднаквост, каде што различностите не се пречка, туку сила што го збогатува локалниот живот.

Според Законот за локална самоуправа на Република Северна Македонија (консолидирана верзија, мај 2025), во секоја општина каде што најмалку 20% од населението, според последниот попис, припаѓа на одредена етничка заедница, задолжително се формира Комисија за односи меѓу заедниците. Во општините каде што овој процент е понизок, комисијата може да се формира доброволно, кога постои потреба за унапредување на меѓуетнички односи и вклучување на сите заедници во процесот на одлучување.

КОЗ ја сочинуваат еднаков број претставници од секоја заедница застапена во општината, а начинот на нивен избор е утврден во статутот на општината. Комисијата ги разгледува прашањата што се однесуваат на односите меѓу заедниците, дава мислења и предлози за нивно решавање и ги доставува до Советот на општината, кој е должен да ги разгледа и да донесе одлука по нив.
Ова значи дека КОЗ е советодавно, но суштинско тело кое обезбедува сите граѓани – без разлика на етничка, јазична или верска припадност – да имаат глас во процесите на локалното одлучување.КОЗ не е политичко тело; таа не претставува партии, туку заедници, и со тоа претставува мост меѓу граѓаните и институциите.

По спроведувањето на Пописот во 2021 година, обврска за формирање на КОЗ имаат општините: Тетово, Гостивар,Куманово, Струга, Кичево, Дебар, Шуто Оризари, Бутел, Чучер-Сандево, Брвеница, Долнени, Маврово и Ростуше, Чашка, Јегуновце, Крушево, Петровец , Сопиште како и Град Скопје. Поранешната Општина Вранештица е веќе административно обединета со Општина Кичево.

Дополнително, и други општини – како Чаир, Зелениково, (со последниот попис немаат малцинска заедница над 20%), како и Дебар, Врапчиште, Студеничани и Пласница – доброволно формираа КОЗ, што претставува позитивен пример на инклузивна локална политика.

Со измените во Законот од 2024 година, се зајакнаа принципите на еднаква застапеност и учество на заедниците во општинските институции, како и нивната улога во процесите на консултација и одлучување.На тој начин, КОЗ не е само обврска, туку израз на зрелост на локалната демократија, која признава дека вистинската еднаквост не се постигнува со бројки, туку со почитување, слушање и заедничко градење.

3. Анализа на состојбите врз основа на спроведеното истражување

Истражувањето опфати вкупно 54 испитаници од 20 општини во државата, од кои 36 беа претставници од заедниците, 10 членови на Комисиите за односи меѓу заедниците и 8 општински службеници. Најголем дел од одговорите доаѓаат од општините Чаир, Кумановo, Тетово, Брвеница, Струга и Бутел, кои имаат изразена мултиетничка структура и се соочуваат со предизвици поврзани со меѓуетничките односи.

3.1. Редовност и организација на работата

Анализата на одговорите покажува дека Комисиите во најголем дел функционираат без јасен план, ритам и документација.

Конкретно:

50% од испитаниците (27 од 54) изјавиле дека КОЗ не одржува редовни состаноци, додека 30% (16 од 54) одговориле „не знам“, што дополнително укажува на ниска видливост на активностите, дури и кога тие се случуваат.

Во однос на годишното планирање - 29 од 54 испитаници изјавиле дека не постои усвоен годишен план за работа,10 одговориле „да“, а 9 се неинформирани дали воопшто постои план.

Најкритичната состојба е во однос на административното водење евиденции:
29 од 54 испитаници сметаат дека не се водат записници, и само 11 потврдуваат дека постојат,што значи дека работата на КОЗ е тешко следлива и непроверлива.

Дополнително, висок процент на одговори од видот „не знам“ укажува дека:
- комуникацијата на КОЗ со заедниците е ограничена
- транспарентноста и отчетноста се слабо развиени

Кога граѓаните не знаат дали Комисијата работи,тогаш во нивната перцепција таа не постои,иако формално е воспоставена согласно законот. Ова укажува дека Комисиите формално постојат, но немаат воспоставено работна динамика и административна структура.

3.2. Јакнење на капацитетите

Анализата покажува дека капацитетите на Комисиите за односи меѓу заедниците се значително ограничени. Половината од испитаниците (27 од 54) изјавиле дека членовите на КОЗ не добиваат обука за својата улога, додека дополнителни 19 не се информирани дали таква обука постои, што укажува на недоволна институционална поддршка и нејасна распределба на одговорностите.

Само шест испитаници потврдиле дека била обезбедена обука или поддршка. Ова резултира со тоа одлучувањето и постапувањето да се темели првенствено на лично искуство, наместо на стандарди и прописи, што ја намалува професионалноста, ефективноста и доследноста во работата на Комисиите.

3.3. Влијание врз локалните политики

Резултатите од истражувањето укажуваат дека КОЗ има ограничено влијание врз процесите на донесување одлуки на локално ниво. Според одговорите од анкетата, 29 испитаници сметаат дека Комисијата има многу мало или речиси никакво влијание, додека 17 ја проценуваат улогата како делумно значајна. Само 6 испитаници веруваат дека КОЗ има реално и забележливо влијание врз одлуките на Советот или градоначалникот, а 2 не дале одговор. Овие податоци укажуваат дека, и покрај законската надлежност да дава мислења и препораки по прашања важни за меѓуетничките односи, КОЗ недоволно се користи како советодавно и стратешко тело во креирањето на локалните политики.

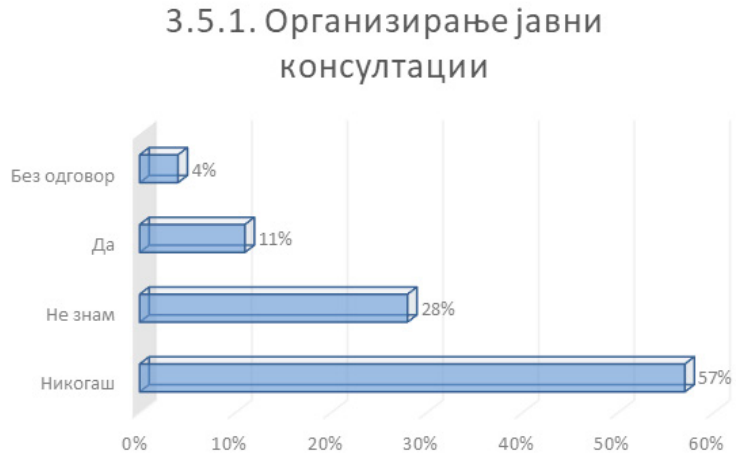
3.4. Улога во превенција и решавање на конфликти

Истражувањето покажува дека КОЗ многу ретко се вклучува во активна превенција или посредување во случаи поврзани со меѓуетнички односи. На прашањето дали Комисијата има иницирано или помогнало во решавање на недоразбирања помеѓу заедниците, 28 испитаници одговориле „не“, 18 „не знам“, а само 6 лица потврдиле дека имало вакви интервенции, додека 2 не дале одговор. Овие резултати укажуваат дека КОЗ не е доволно препознаена ниту искористена како механизам за деескалација на тензиите и градење доверба меѓу различните заедници, што претставува пропуштена можност за зајакнување на стабилноста и соживотот на локално ниво.

3.5. Видливост и консултации со јавноста

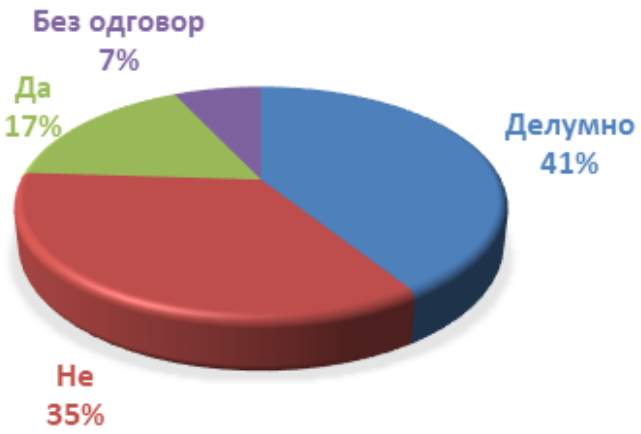
Истражувањето укажува дека улогата на КОЗ е слабо позната меѓу граѓаните, а јавните консултации речиси и не се практикуваат. На прашањето дали Комисијата организира средби или консултации со граѓаните, 31 испитаник одговорил „никогаш“, 15 „не знам“, само 6 потврдиле дека се одржуваат, додека 2 не дале одговор. Дополнително, на прашањето дали се информирани за постоењето и работата на КОЗ, повеќе од половината испитаници одговориле негативно или со неизвесност. Ова јасно укажува дека КОЗ не успева да изгради јавна видливост и не е доволно препознаена како алатка за застапување на интересите на заедниците. Ниското ниво на комуникација со јавноста го ограничува учеството на граѓаните и ја намалува легитимноста на Комисијата.

3.6. Перцепција на граѓаните за застапеноста

Според одговорите од истражувањето, граѓаните имаат умерена, но претежно критичка перцепција за степенот на застапеност на интересите на нивната заедница во рамки на КОЗ. На прашањето дали Комисијата ги застапува интересите на нивната заедница, 22 испитаници одговориле „делумно“, 19 одговориле „не“, додека само 9“ сметаат дека КОЗ ги застапува интересите на заедницата; 4 лица не дале одговор. Истовремено, огромно мнозинство од испитаниците изразиле подготвеност за поголема вклученост на граѓаните во работата на Комисијата, што укажува дека постои реална потреба за засилување на комуникацијата, транспарентноста и инклузивноста.

ТАБЕЛА 3.6. ПЕРЦЕПЦИЈА НА ЗАСТАПЕНОСТА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ОД СТРАНА НА КОЗ

3.7. Клучни заклучоци од истражувањето

Истражувањето покажува дека Комисиите за односи меѓу заедниците формално се воспоставени во општините, но нивното функционирање е ограничено и недоволно структурирано. Повеќето од испитаниците потврдуваат дека постои Комисија, но истовремено укажуваат дека таа нема усвоени планови, не одржува редовни состаноци и нема континуирана поддршка од општинската администрација. Ова укажува на институционална поставеност која е присутна на хартија, но недоволно активна во пракса.

Процесите за водење записници, архивирање и следење на работата се нестандардизирани или целосно отсуствуваат. Лошата административна поставеност го отежнува преносот на искуства и континуитетот на работата, посебно при промени на составот на Комисиите. Во однос на капацитетите, поголемиот дел од членовите на КОЗ немаат добиено обука за извршување на својата улога, што често резултира со одлучување врз основа на лично искуство наместо на утврдени законски и практични стандарди. Ова ја ограничува професионалноста и ефикасноста на телото.

Улогата на Комисијата како советодавен механизам за Советот и градоначалникот е слабо изразена. Повеќе од половината испитаници не препознаваат реално влијание врз донесувањето на локалните политики, што укажува дека КОЗ не се користи во доволна мера во процесите на креирање и измена на одлуките што се однесуваат на меѓуетничките односи. Видливоста и присуството во јавноста исто така се многу ограничени. Во најголем број случаи не се организираат јавни консултации, а значителен број на граѓани воопшто не се информирани за постоењето и работата на Комисијата. Ова го намалува легитимитетот и препознавањето на КОЗ како алатка за застапување на интересите на сите заедници.

Перцепцијата кај испитаниците за застапеноста на нивната заедница од страна на КОЗ е претежно негативна или делумна. Сепак, повеќето од нив сметаат дека граѓаните треба да бидат повеќе вклучени, што претставува позитивна основа за натамошен развој.

И покрај сите овие предизвици, забележливо е дека постои висок и реален потенцијал за подобрување на работата на Комисиите. Постојната законска рамка, мултиетничкиот состав и интересот за поголема инклузивност создаваат добра основа за зајакнување на нивната улога како механизам за дијалог, медијација и застапување на интересите на сите заедници во општината.

3.8. Препораки за унапредување

За да се подобри функционалноста и улогата на Комисиите за односи меѓу заедниците, потребно е воспоставување јасна структура и одговорност во нивната работа. Најнапред, неопходно е КОЗ да одржува редовни состаноци со однапред утврден годишен план, усвоен од Советот на општината и достапен за јавноста. Воспоставувањето на редовна динамика ќе обезбеди континуитет и подобра следливост на процесите.

Дополнително, потребно е воведување на стандардизирани процедури за водење записници, архивирање на документи и транспарентно известување за активностите. Овие механизми ќе придонесат за поголема отчетност и транспарентност, со можност за процена на постигнатите резултати.

Подобрувањето на капацитетите на членовите на КОЗ е клучно за нивната ефективност. Потребно е да се развијат програми за воведна и континуирана обука поврзана со законската рамка, медијација, интеркултурен дијалог и учество во одлучувањето. Вклучувањето на експерти и соработка со граѓански организации може дополнително да ја зајакне стручната основа на Комисијата.

Исто така, се препорачува КОЗ да воспостави редовна комуникација со граѓаните преку консултации, јавни дебати и достапни информации на сите застапени јазици во општината. На тој начин, Комисијата ќе може да го засили својот легитимитет, да ја зголеми довербата кај заедниците и да ја подобри застапеноста на нивните потреби. За крај, потребно е да се воспостават механизми за следење и оценка на ефектите од работата на КОЗ, преку периодични извештаи и индикатори за резултати. Овој пристап ќе помогне во идентификување на добрите практики, ранливостите и насоките за понатамошен развој.

3.9. Заклучок

Комисиите за односи меѓу заедниците се воспоставени како институционален механизам за дијалог и заштита на интересите на различните заедници во општината, но нивниот потенцијал засега не е доволно искористен. Анализата покажува дека потребни се појасна организациска структура, подобра институционална поддршка, повисока видливост и поактивно вклучување на граѓаните во процесите на одлучување. Со навремена примена на овие мерки, КОЗ може да ја зајакне својата улога како чувар на еднаквоста, медијатор во чувствителни ситуации и значаен фактор во унапредувањето на локалната демократија и соживотот.

1. PARATHËNIE

Në një shoqëri si e jona, ku njerëzit flasin gjuhë të ndryshme, kanë kultura, tradita dhe besime të ndryshme, forca e vërtetë nuk qëndron në atë se kush është më i madh, por në atë se si jetojmë së bashku.

Kjo është arsyeja pse Komisionet për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive (KMNB) janë një pjesë shumë e rëndësishme e demokracisë lokale. Ata janë zëri i çdo bashkësie – si i shumicës ashtu edhe i bashkësive etnike – pikërisht aty ku merren vendime që ndikojnë mbi çdo qytetar.

Ekzistenca e KMNB-ve nuk është vetëm një detyrim administrativ. Është çështje dinjiteti, barazie dhe e respektit për diversitetin. Komisionet mundësojnë shprehjen e lirë të mendimeve dhe problemeve, mundësi të barabarta për pjesëmarrje në vendimmarrje dhe krijimin e urave midis njerëzve që jetojnë në të njëjtin qytet, por ndonjëherë nuk e dëgjojnë njëri-tjetrin.

Kur bashkësitë etnike nuk kanë qasje në proceset e vendimmarrjes, kur gjuha e tyre nuk dëgjohet ose kur të drejtat e tyre injorohen, atëherë nuk vuan vetëm ajo bashkësi – vuan e gjithë demokracia. KMNB-ja ka rol për ta parandaluar këtë: të kujtojë se askush nuk ka më shumë të drejta se dikush tjetër dhe se të gjithë kanë të drejtë të dëgjohen dhe të respektohen.

Në vitet e fundit në Republikën e Maqedonisë së Veriut, kemi parë sa e rëndësishme është të kemi një strukturë që ndërton besim ndërmjet bashkësive. Komisionet janë pikërisht kjo – një mjet për dialog, pajtim dhe krijimin e një të ardhmeje në të cilën diversiteti nuk është kërcënim, por pasuri.

Kjo analizë është në fakt një “fotografi” që e tregon funksionimin aktual të Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive. Ajo duhet të ndihmojë në avancimin e tyre të mëtejshëm, përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike dhe forcimin e rolit të tyre si një mjet për përmirësimin e statusit, ndikimit dhe efektivitetit të këtyre komisioneve në nivel lokal.

Kjo analizë nuk është vetëm një dokument, por një kujtesë se të jetuarit së bashku nuk vjen vetvetiu – ajo duhet të kultivohet, të diskutohet dhe të dëgjohet me zemër. Çdo anëtar i KMNB-së, çdo qytetar dhe çdo komunë ka rolin e vet në këtë. Përmes kësaj analize, do të kontribuojmë në forcimin e rolit dhe kapaciteteve të Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive në nivel lokal.

Florent Bajrami

Kryetar

Vlerat e përbashkëta

2. Komisionet për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive – Korniza ligjore

Në çdo komunë ku takohen gjuhë, kultura dhe tradita të ndryshme, çdo zë meriton të dëgjohet. Komisionet për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive (KMNB) u krijuan pikërisht për këtë qëllim - të jenë një vend dialogu, mirëkuptimi dhe barazie, ku diversiteti nuk është pengesë, por një forcë që e pasuron jetën lokale.

Sipas Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale të Republikës së Maqedonisë së Veriut (versioni i konsoliduar, maj 2025), në çdo komunë ku të paktën 20% e popullsisë, sipas regjistrimit të fundit, i përket një bashkësie të caktuar etnike, detyrimisht formohet Komision për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive. Në komunat ku kjo përqindje është më e ulët, komisioni mund të formohet vullnetarisht, kur ekziston nevoja për avancimin e marrëdhënieve ndëretnike dhe për përfshirjen e gjitha bashkësive në procesin e vendimmarrjes.

KMNB-ja përbëhet nga një numër i barabartë përfaqësuesish nga secila bashkësi e përfaqësuar në komunë, ndërsa mënyra e zgjedhjes së tyre përcaktohet në statutin e komunës. Komisioni i shqyrton çështjet që lidhen me marrëdhëniet ndërmjet bashkësive, jep mendime dhe propozime për zgjidhjen e tyre dhe ia dorëzon ato Këshillit komunal, i cili është i detyruar t'i shqyrtojë ato dhe të marrë vendim për to.

Kjo do të thotë që KMNB-ja është një organ këshillimor, por thelbësor që siguron që të gjithë qytetarët - pavarësisht nga përkatësia etnike, gjuhësore apo fetare - të kenë zë në proceset e vendimmarrjes lokale. KMNB-ja nuk është një organ politik; ai nuk i përfaqëson partitë, por bashkësitë, dhe kështu paraqet një urë midis qytetarëve dhe institucioneve.

Pas zbatimit të Regjistrimit të popullsisë në vitin 2021, detyrimin për të formuar KMNB kanë këto komuna: Tetova, Gostivari, Kumanova, Struga, Kërçova, Shuto Orizari, Buteli,,Çucer-Sandeva, Bërvenica, Dollneni, Mavrova dhe Rostusha, Çashka, Jegunovca, Krusheva, Petroveci, Sopishta, si dhe Qyteti i Shkupit. Ish-komuna e Vraneshticës është tashmë e bashkuar administrativisht me Komunën e Kërçovës.

Përveç kësaj, edhe komuna të tjera – si Çairi, Zelenikova (me regjistrimin e fundit nuk kanë komunitet pakicë mbi 20%), si dhe Dibra,Vrapçishti, Studeniçani dhe Pllasnica – kanë formuar vullnetarisht KMNB, që paraqet shembull pozitiv të politikës gjithëpërfshirëse lokale. Me ndryshimet në Ligjin e vitit 2024, u forcuan parimet e përfaqësimit dhe pjesëmarrjes së barabartë të bashkësive në institucionet komunale, si dhe roli i tyre në proceset e konsultimit dhe vendimmarrjes. Kështu, KMNB-ja nuk është vetëm një detyrim, por shprehje e pjekurisë së demokracisë lokale, e cila njeh se barazia e vërtetë nuk arrihet me numra, por me respekt, dëgjim dhe ndërtim të përbashkët.

3. Analiza e situatës në bazë të hulumtimit të kryer

Hulumtimi përfshiu gjithsej 54 të anketuar nga 20 komuna në vend, nga të cilët 36 ishin përfaqësues të bashkësive, 10 anëtarë të Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive dhe 8 nëpunës komunalë. Shumica e përgjigjeve vijnë nga komunat e Çairit, Kumanovës, Tetovës, Bërvenicës, Strugës dhe Butelit, të cilat kanë një strukturë të theksuar multietnike dhe përballen me sfida që lidhen me marrëdhëniet ndëretnike.

3.1. Rregullsia dhe organizimi i punës

Analiza e përgjigjeve tregon se Komisionet janë kryesisht funksionale pa një plan, ritëm dhe dokumentacion të qartë.

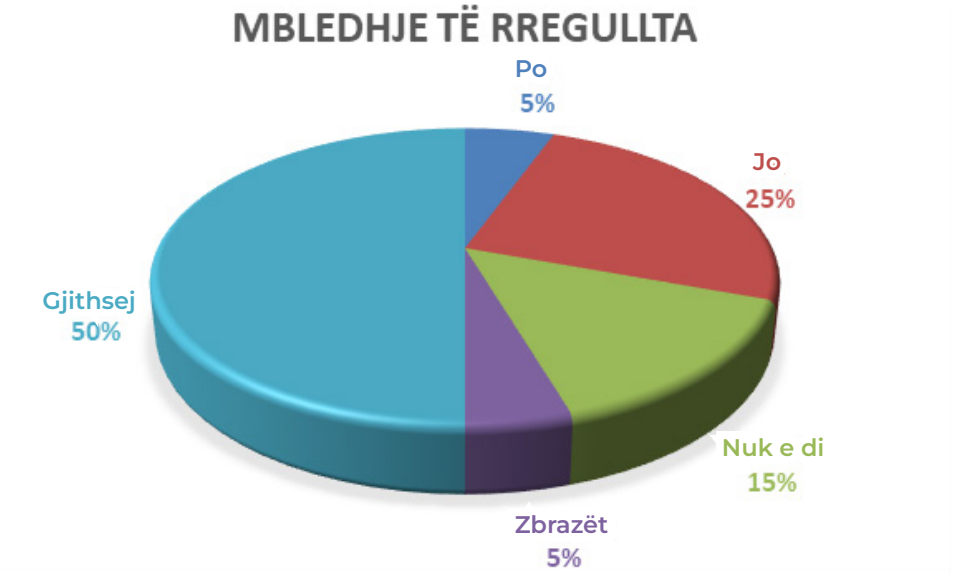
Konkretisht:

- 50% e të anketuarve (27 nga 54) deklaruan se KMNB nuk mban takime të rregullta, ndërsa 30% (16 nga 54) u përgjigjën “nuk e di”, gjë që tregon më tej se ka dukshmëri të ulët të aktiviteteve, madje edhe kur ato ndodhin.
- Sa i përket planifikimit vjetor - 29 nga 54 të anketuar deklaruan se nuk ka një plan pune vjetor të miratuar,10 u përgjigjën “po”, ndërsa 9 janë të painformuar se a ka ndonjë plan?
- Situata më kritike është në lidhje me mbajtjen e të dhënave administrative: 29 nga 54 të anketuar konsiderojnë se nuk mbahen procesverbale, dhe vetëm 11 konfirmojnë se ekzistojnë, që do të thotë se puna e KMNB-së është e vështirë për t’u ndjekur dhe e pakontrollueshme.

Për më tepër, një përqindje e lartë e përgjigjeve të tipit “nuk e di” tregon se:

- Komunikimi i KMNB-ve me bashkësitë është i kufizuar
- transparenca dhe llogaridhënia janë të zhvilluara dobët

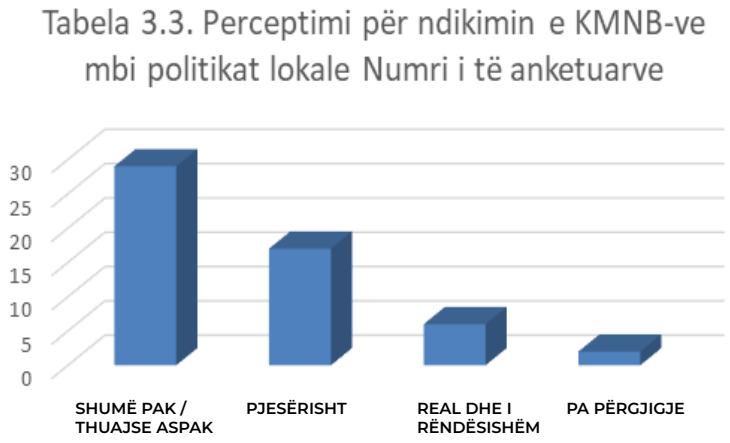
Kur qytetarët nuk e dinë nëse Komisioni funksionon, atëherë në perceptimin e tyre ai nuk ekziston, megjithëse formalisht është krijuar në përputhje me ligjin.
Kjo tregon se Komisionet ekzistojnë formalisht, por nuk kanë krijuar një dinamikë pune dhe strukturë administrative.

3.2. Forcimi i kapaciteteve

Analiza tregon se kapacitetet e Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive janë dukshëm të kufizuara. Gjysma e të anketuarve (27 nga 54) deklaruan se anëtarët e KMNB-VE nuk marrin trajnim për rolin e tyre, ndërsa 19 të tjerë nuk ishin të informuar nëse ekziston një trajnim i tillë, gjë që tregon se ka mbështetje të pamjaftueshme institucionale dhe ndarje të paqartë të përgjegjësive.

Vetëm gjashtë të anketuar konfirmuan se ishte ofruar trajnim ose mbështetje. Kjo rezulton në vendimmarrje dhe veprim që bazohen kryesisht në përvojën personale, në vend të standardeve dhe dispozitave, gjë që e zvogëlon profesionalizmin, efektivitetin dhe qëndrueshmërinë në punën e Komisioneve.

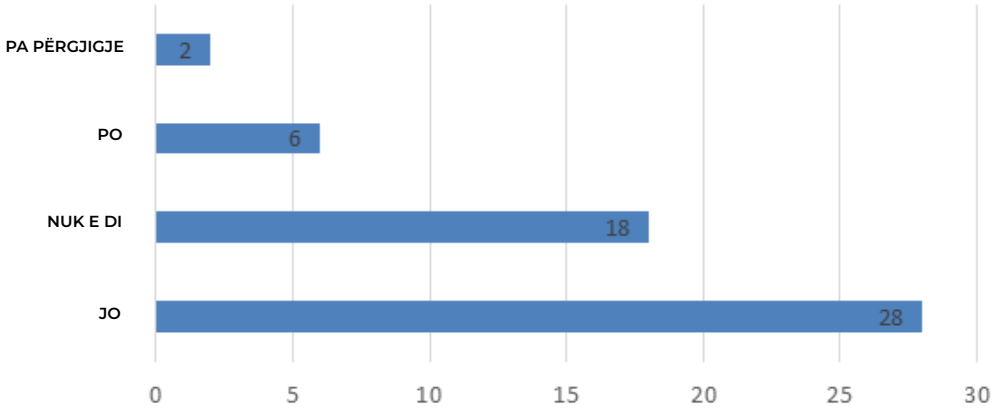
3.3. Ndikimi në politikat lokale

Rezultatet e hulumtimit tregojnë se KMNB-të kanë ndikim të kufizuar mbi proceset e vendimmarrjes në nivel lokal. Sipas përgjigjeve të anketës, 29 të anketuar konsiderojnë se Komisioni ka shumë pak ose pothuajse asnjë ndikim, ndërsa 17 e vlerësojnë rolin e tij si pjesërisht të rëndësishëm. Vetëm 6 të anketuar konsiderojnë se KMNB-të kanë ndikim të vërtetë dhe të dukshëm mbi vendimet e Këshillit ose të Kryetarit të komunës, ndërsa 2 nuk dhanë përgjigje. Këto të dhëna tregojnë se, pavarësisht kompetencave ligjore për të dhënë mendime dhe rekomandime mbi çështje të rëndësishme për marrëdhëniet ndëretnike, KMNB-ja nuk përdoret mjaftueshëm si një organ këshillues dhe strategjik në krijimin e politikave lokale.

3.4. Roli në parandalimin dhe zgjidhjen e konflikteve

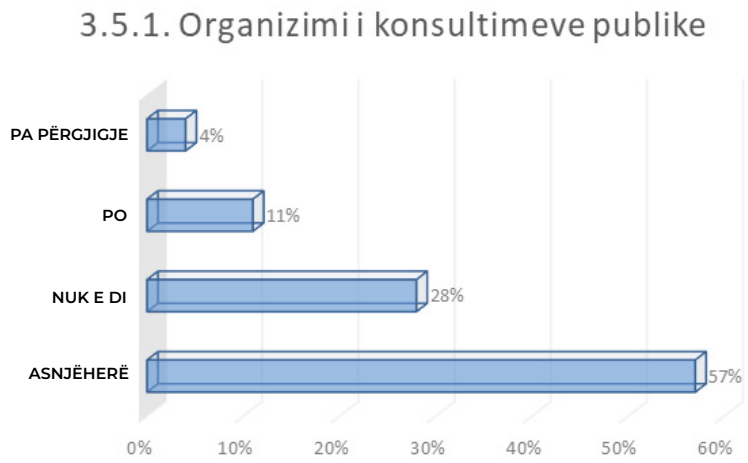
Hulumtimi tregon se KMNB-të shumë rrallë angazhohen në parandalimin aktiv ose ndërmjetësimin në rastet që lidhen me marrëdhëniet ndëretnike. Në pyetjen nëse Komisioni ka iniciuar ose ka ndihmuar në zgjidhjen e keqkuptimeve midis komuniteteve, 28 të anketuar u përgjigjën "jo", 18 "nuk e di", dhe vetëm 6 persona konfirmuan se ka pasur ndërhyrje të tilla, ndërsa 2 nuk dhanë përgjigje. Këto rezultate tregojnë se KMNB-të nuk njihen ose nuk përdoren mjaftueshëm si mekanizëm për uljen e tensioneve dhe ndërtimin e besimit midis bashkësive të ndryshme, gjë që përfaqëson një mundësi të humbur për të forcuar stabilitetin dhe bashkëjetesën në nivel lokal.

Tabela 3.4. Roli i KMNB-ve në zgjidhjen emosmarrëveshjeve ndëretnike Numri i të anketuarve

3.5. Dukshmëria dhe konsultimet me publikun

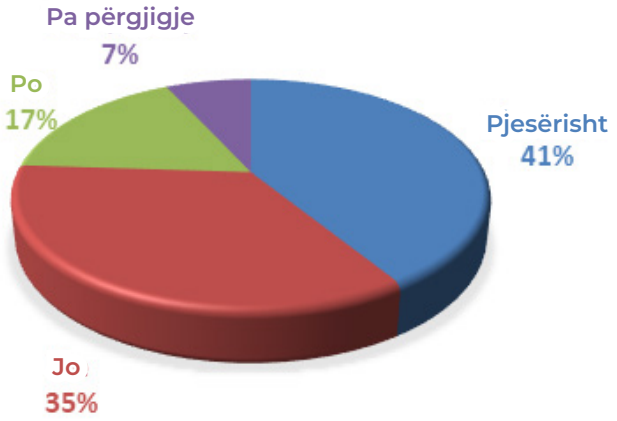
Hulumtimi tregon se roli i KMNB--ve është pak i njohur midis qytetarëve, ndërsa konsultimet publike pothuajse nuk praktikohen. Në pyetjen nëse Komisioni organizon takime ose konsultime me qytetarët, 31 të anketuar u përgjigjën “asnjëherë”, 15 “nuk e di”, vetëm 6 konfirmuan se ato mbahen, ndërsa 2 nuk dhanë përgjigje. Për më tepër, kur u pyetën nëse ishin të informuar për ekzistencën dhe punën e KMNB-ve, më shumë se gjysma e të anketuarve u përgjigjën negativisht ose me pasiguri. Kjo tregon qartë se KMNB-të nuk arrijnë të ndërtojmë dukshmëri publike dhe nuk njihen mjaftueshëm si mjet për përfaqësimin e interesave të bashkësive. Niveli i ulët i komunikimit me publikun e kufizon pjesëmarrjen e qytetarëve dhe e zvogëlon legjitimitetin e Komisionit.

3.6. Perceptimi i qytetarëve për përfaqësimin

Sipas përgjigjeve të anketës, qytetarët kanë perceptim të moderuar, por kryesisht kritik, për shkallën e përfaqësimit të interesave të bashkësisë së tyre në kuadër të KMNB-ve. Në pyetjen nëse Komisioni i përfaqëson interesat e komunitetit të tyre, 22 të anketuar u përgjigj “pjesërisht”, 19 u përgjigjën “jo”, ndërsa vetëm 9 konsiderojnë se KMNB-ja i përfaqëson interesat e bashkësisë; 4 persona nuk u përgjigjën. Në të njëjtën kohë, shumica dërrmuese e të anketuarve shprehën gatishmëri për një përfshirje më të madhe të qytetarëve në punën e Komisionit, gjë që tregon se ekziston një nevojë reale për të forcuar komunikimin, transparencën dhe përfshirjen.

TABELA 3.6. PERCEPTIMI I PËRFAQËSIMIT TË BASHKËSIVE NGA KMNB-JA

3.7. Përfundimet kryesore nga hulumtimi

Hulumtimi tregon se Komisionet për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive janë krijuar formalisht në komuna, por funksionimi i tyre është i kufizuar dhe i strukturuar në mënyrë të pamjaftueshme. Shumica e të anketuarve konfirmojnë se Komisioni ekziston, por në të njëjtën kohë theksojnë se ai nuk ka plane të miratuara, nuk mban takime të rregullta dhe nuk ka mbështetje të vazhdueshme nga administrata komunale. Kjo tregon për një strukturë institucionale që është e pranishme në letër, por jo mjaftueshëm aktive në praktikë.

Proceset për mbajtjen e procesverbaleve, arkivimin dhe monitorimin e punës nuk janë të standardizuara ose mungojnë krejtësisht. Organizimi i dobët administrativ e bën të vështirë transferimin e përvojave dhe sigurimin e vazhdimësisë së punës, veçanërisht kur ndryshon përbërja e Komisioneve. Sa i përket kapaciteteve, shumica e anëtarëve të KMNB-ve nuk kanë ndjekur trajnim për ushtrimin e rolit të tyre, gjë që shpesh rezulton në vendimmarrje të bazuara në përvojën personale, e jo në standardet e përcaktuara ligjore dhe praktike. Kjo e kufizon profesionalizmin dhe efikasitetin e këtij organi.

Roli i Komisionit si mekanizëm këshillues për Këshillin komunal dhe Kryetarin e komunës është i shprehur dobët. Më shumë se gjysma e të anketuarve nuk vërejnë ndonjë ndikim të vërtetë në miratimin e politikave lokale, gjë që tregon se KMNB-ja nuk përdoret në masë të mjaftueshme në proceset e krijimit dhe ndryshimit të vendimeve që lidhen me marrëdhëniet ndëretnike. Dukshmëria dhe prezenca në publik janë gjithashtu shumë të kufizuara. Në shumicën e rasteve nuk organizohen konsultime publike, ndërsa një numër i konsiderueshëm qytetarësh nuk janë të informuar fare për ekzistencën dhe punën e Komisionit. Kjo e zvogëlon legjitimitetin dhe njohjen e KMNB-ve si një mjet për përfaqësimin e interesave të të gjitha bashkësive.

Perceptimi midis të anketuarve në lidhje me përfaqësimin e bashkësisë së tyre nga ana e KMNB-së është kryesisht negativ ose i pjesshëm. Megjithatë, shumica e tyre konsiderojnë se qytetarët duhet të jenë më të përfshirë, gjë që paraqet një bazë pozitive për zhvillim të mëtejshëm.

Pavarësisht të gjitha këtyre sfidave, është e dukshme se ekziston një potencial i lartë dhe real për përmirësimin e punës së Komisioneve. Korniza ligjore ekzistuese, përbërja multietnike dhe interesi për një përfshirje më të madhe krijojnë një bazë të mirë për forcimin e rolit të tyre si një mekanizëm për dialog, ndërmjetësim dhe avokim për interesat e të gjitha bashkësive në komunë.

3.8. Rekomandime për avancim

Për të përmirësuar funksionalitetin dhe rolin e Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive, është e nevojshme të krijohet një strukturë e qartë dhe llogaridhënie në punën e tyre. Para së gjithash, është e nevojshme që KMNB-të të mbajnë mbledhje të rregullta me një plan vjetor të përcaktuar paraprakisht, i miratuar nga Këshilli i komunës dhe i disponueshëm për publikun. Vendosja e një dinamike të rregullt do të sigurojë vazhdimësi dhe gjurmueshmëri më të mirë të proceseve.

Për më tepër, është e nevojshme të futen procedura standarde për mbajtjen e procesverbaleve, arkivimin e dokumenteve dhe raportimin transparent mbi aktivitetet. Këto mekanizma do të kontribuojnë për një llogaridhënie dhe transparencë më të madhe, me mundësi për vlerësimin e rezultateve të arritura. Përmirësimi i kapaciteteve të anëtarëve të KMNB-ve është thelbësor për efektivitetin e tyre. Është e nevojshme të zhvillohen programe për trajnime hyrëse dhe të vazhdueshme në lidhje me kornizën ligjore, ndërmjetësimin, dialogun ndërkulturor dhe pjesëmarrjen në vendimmarrje. Përfshirja e ekspertëve dhe bashkëpunimi me organizatat e shoqërisë civile mund ta forcojë më tej bazën e ekspertëve të Komisionit.

Gjithashtu rekomandohet që KMNB-ja të vendosë komunikim të rregullt me qytetarët përmes konsultimeve, debateve publike dhe informacionit të disponueshëm në të gjitha gjuhët që fliten në komunë. Në këtë mënyrë, Komisioni do të jetë në gjendje të forcojë legjitimitetin e tij, tarrisë besimin midis bashkësive dhe ta përmirësojë përfaqësimin e nevojave të tyre.

Për fund, është e nevojshme të krijohen mekanizma për monitorimin dhe vlerësimin e efekteve të punës së KMNB-ve, përmes raporteve periodike dhe treguesve të rezultateve. Kjo qasje do të ndihmojë në identifikimin e praktikave të mira, dobësive dhe udhëzimeve për zhvillim të mëtejshëm.

3.9. Përfundim

Komisionet për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive janë krijuar si një mekanizëm institucional për dialog dhe mbrojtje të interesave të bashkësive të ndryshme në komunë, por potenciali i tyre ende nuk është shfrytëzuar mjaftueshëm. Analiza tregon se nevojitet një strukturë më e qartë organizative, mbështetje më e mirë institucionale, dukshmëri më e lartë dhe përfshirje më aktive e qytetarëve në proceset e vendimmarrjes. Me zbatimin në kohë të këtyre masave, KMNB-të mund ta forcojnë rolin e tyre si mbrojtës të barazisë, ndërmjetës në situata të ndjeshme dhe faktor i rëndësishëm në avancimin e demokracisë lokale dhe bashkëjetesës.

1. ÖNSÖZ

Bizimki gibi farklı dilleri konuşan, farklı kültürlere, geleneklere ve dinlere sahip insanların yaşadığı bir toplumda, gerçek güç kimin daha büyük olduğunda değil, nasıl birlikte yaşadığımızda yatmaktadır.

Bu sebeplerden dolayı Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları (TAİK) yerel demokrasinin çok önemli bir parçasıdır. Bu kurullar, her vatandaşı etkileyen kararların alındığı yerlerde, hem çoğunluğun hem de etnik toplulukların sesi olmaktadır. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları'nın varlığı sadece idari bir yükümlülük değildir. Bu, haysiyet, eşitlik ve farklılıklara saygı meselesidir. Bu kurullar, fikirlerin ve sorunların serbestçe ifade edilmesini, karar alma sürecine eşit katılım fırsatını ve aynı şehirde yaşayan ancak bazen birbirlerini dinlemeyen insanlar arasında köprüler kurulmasını sağlamaktadır.

Etnik topluluklar karar alma süreçlerine erişemediğinde, sesleri duyulmadığında veya hakları göz ardı edildiğinde, sadece o topluluk değil, tüm demokrasi zarar görmektedir. Toplumlar Arası İlişkiler Kurulu'nun amacı bunu önlemek, yani hiç kimsenin diğerinden daha fazla hakka sahip olmadığını ve herkesin duyulma ve saygı görme hakkına sahip olduğunu hatırlatmaktır.

Son yıllarda, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde, topluluklar arasında güven oluşturan bir yapının ne kadar önemli olduğunu görmüş bulunmaktayız. Bu kurullar tam da bunu sağlamaktadır, yani diyalog, uzlaşma ve farklılığın bir tehdit değil, bir değer olduğu bir gelecek yaratmak için bir araç teşkil etmektedir.

Bu analiz, aslında Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları'nın mevcut işleyişini gösteren bir "resim" niteliğindedir. Bu analiz, kurulların daha da ilerlemesine, etnik topluluklar arası ilişkilerin iyileştirilmesine ve yerel düzeyde bu kurulların statüsünü, etkisini ve etkinliğini artırmak için bir araç olarak rolünün güçlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Bu analiz sadece bir belge değil, aynı zamanda birlikte yaşamanın kendiliğinden gerçekleşmediğini, bunun geliştirilmesi, tartışılması ve gönülden dinlenmesi gerektiğini hatırlatan bir uyarıdır. Toplumlar Arası İlişkiler Kurulu'nun her üyesi, her vatandaş ve her belediyenin bu konuda üzerine düşen görevi vardır. Bu analiz sayesinde, yerel düzeyde Toplumlar Arası İlişkiler Kurulları'nın rolünün ve kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacağız.

Florent Bayrami

Başkan

Ortak değerler

2. Topluluklar arası ilişkiler kurulları – yasal çerçeve

Farklı dillerin, kültürlerin ve geleneklerin bir araya geldiği her belediyede, her sesin duyulmaya hakkı vardır. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları (TAİK), farklılığın bir engel değil, yerel yaşamı zenginleştiren bir güç olduğu, diyalog, anlayış ve eşitliğin hakim olduğu bir ortam sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Yerel Yönetim Kanunu gereğince (birleştirilmiş versiyonu, Mayıs 2025), son nüfus sayımına göre nüfusun en az %20'si belirli bir etnik topluluğa ait olan her belediyede, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu kurulması zorunlu olması öngörülmüştür.

Bu oranın daha düşük olduğu belediyelerde, etnik topluluklar arası ilişkileri geliştirmek ve tüm toplulukları karar alma sürecine dahil etmek gerektiğinde, kurul gönüllü olarak oluşturulabilir. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu, belediyede temsil edilen her topluluktan eşit sayıda temsilciden oluşur ve üyelerinin seçilme şekli belediye tüzüğünce belirlenmiştir. Kurul, topluluklar arası ilişkilerle ilgili konuları inceler, bunların çözümü için görüş ve önerilerde bulunur ve bunları Belediye Meclisine sunar. Belediye Meclisi, bu konuları incelemek ve bunlarla ilgili karar vermekle yükümlüdür.

Bu, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun, etnik, lisan veya dini aidiyetlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların yerel karar alma süreçlerinde söz sahibi olmalarını sağlayan, danışma niteliğinde ancak hayati öneme sahip bir organ olduğu anlamına gelmektedir. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu siyasi bir organ değildir, partileri değil toplulukları temsil eder ve bu nedenle vatandaşlar ile kurumlar arasında bir köprü görevine üstlenmektedir.

2021 nüfus sayımından sonra, aşağıdaki belediyeler Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu kurmakla yükümlüdür : Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Struga, Kiçevo, Şuto Orizari, Butel, Çuçer Sandevo, Brvenica, Dolneni, Mavrovo ve Rostuşe, Çaşka, Jegunovce, Kruşevo, Petrovec, Sopiste ve Üsküp Büyükşehir Belediyesi. Eski Vraneştica Belediyesi, idari olarak Kiçevo Belediyesi ile birleştirilmiştir. Ayrıca, Çair, Zelenikovo (Son nüfus sayımına göre %20 ve üzeri oranında azınlık topluluğuna sahip değiller), ve Debar, Vrapçişte, Studeniçani ve Plasnica gibi diğer belediyeler de gönüllü olarak Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları kurmuşlardır.

Bu, kapsayıcı yerel siyasetin olumlu bir örneğidir. 2024 yılında yapılan yasa değişikliklerinden sonra, toplulukların belediyelerdeki kurumlarda eşit temsil ve katılım ilkelerini ve danışma ve karar alma süreçlerindeki rolleri güçlenmiştir. Bu şekilde, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu sadece bir yükümlülük değil, gerçek eşitliğin sayılarla değil, saygı, kulak verme ve ortak inşa ile elde edildiğini kabul eden yerel demokrasinin olgunluğunun bir ifadesi haline gelmiştir.

Ankete, ülkedeki 20 belediyeden toplam 54 kişi katıldı. Bunların 36'sı toplum temsilcileri, 10'u Toplumlar Arası İlişkiler Kurul üyeleri ve 8'i belediye görevlileriydi. Yanıtların çoğu, belirgin bir multietnik yapıya sahip olan ve etnik topluluklar arası ilişkilerle ilgili zorluklarla karşı karşıya olan Çair, Kumnanovo, Tetovo, Brvenica, Struga ve Butel belediyelerinden gelmekteydi.

3.1. İşin düzenliliği ve organizasyonu

Yanıtların analizi, Kurulların çoğunlukla net bir plan, ritim ve dokümantasyon olmadan çalıştığını göstermektedir.

Daha net olarak :

Katılımcıların %50'si (54 kişiden 27'si) Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun düzenli toplantılar yapmadığını belirtirken, %30'u (54 kişiden 16'sı) "bilmiyorum" cevabını vermiştir. Bu da, faaliyetler gerçekleştirilse bile bunların görünürlüğünün düşük olduğunu göstermektedir.

Yıllık planlama ile ilgili olarak, 54 katılımcının 29'u kabul edilmiş bir yıllık çalışma planı olmadığını belirtirken, 10'u "evet" yanıtını vermiş ve 9'u planın varlığından haberdar olmadığını belirtmiştir.

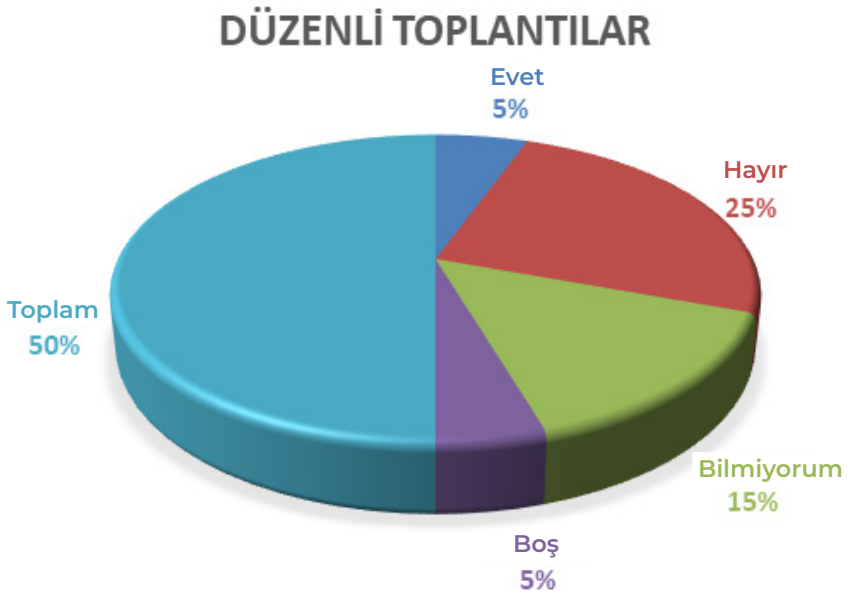
En kritik durum idari kayıtların tutulmasıyla ilgilidir : 54 katılımcıdan 29'u hiçbir kaydın tutulmadığını düşünürken, sadece 11'i kayıtların tutulduğunu doğrulamaktadır. Bu da Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun çalışmalarının izlenmesinin zor ve doğrulanmasının imkansız olduğu anlamına gelmektedir.

Ayrıca, "bilmiyorum" yanıtlarının yüzdesinin yüksek olması şunu göstermektedir :

- Topluluklar İlişkiler Kurulu'nun topluluklarla olan iletişimi sınırlıdır
- şeffaflık ve mesuliyet yeterince gelişmemiştir

Vatandaşlar Kurul'un çalışıp çalışmadığına dair bilgi sahibi olmadıklarında, Kurul yasalara uygun olarak resmi olarak kurulmuş olsa bile, onların algısında Kurul mevcut değildir.

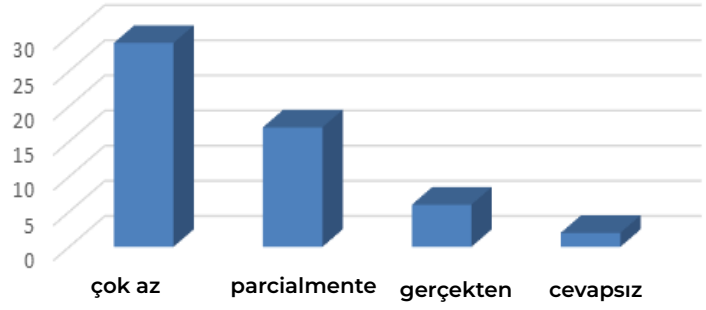
Bu, Kurulların resmi olarak var olduğunu, ancak çalışma dinamikleri ve idari yapıları olmadığını göstermektedir.

3.2. Kapasitelerin güçlendirilmesi

Analiz, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları'nın kapasitelerinin önemli ölçüde sınırlı olduğunu Ankete katılanların yarısı (54 kişiden 27'si), Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu üyelerinin görevleri hakkında eğitim almadıklarını belirtirken, 19 kişi ise böyle bir eğitimin olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Bu durum, kurumsal desteğin yetersiz olduğunu ve sorumlulukların dağılımının net olmadığını göstermektedir. Sadece altı katılımcı eğitim veya destek sağlandığını teyit etmiştir. Bu durum, karar verme ve eylemin standartlar ve düzenlemelerden ziyade öncelikle kişisel deneyimlere dayandırılmasına yol açmakta ve Komisyonların çalışmalarında profesyonelliği, etkinliği ve tutarlılığı azaltmaktadır.

Tabela 3.3. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun yerel politikalara etkisine ilişkin algı

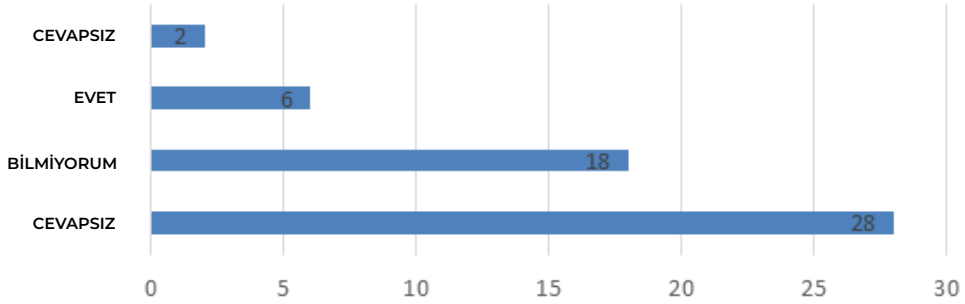
3.3. Yerel politikalar üzerindeki etkisi

Araştırma sonuçları, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun yerel düzeydeki karar alma süreçleri üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Anket yanıtlarına göre, 29 katılımcı Kurul'un çok az veya neredeyse hiç etkisi olmadığını düşünürken, 17 katılımcı Kurul'un rolünü kısmen önemli olarak değerlendirmektedir. Sadece 6 katılımcı, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun Belediye Meclisi veya Belediye Başkanı'nın kararları üzerinde gerçek ve belirgin bir etkisi olduğuna inanmaktadır, 2 katılımcı ise cevap vermemiştir. Bu veriler, etnik topluluklar arası ilişkiler için önemli konularda görüş ve önerilerde bulunma konusunda yasal yetkiye sahip olmasına rağmen, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun yerel politikaların oluşturulmasında danışma ve strateji organı olarak yeterince kullanılmadığını göstermektedir.

3.4. Uyuşmazlıkların önlenmesi ve çözümündeki rolü

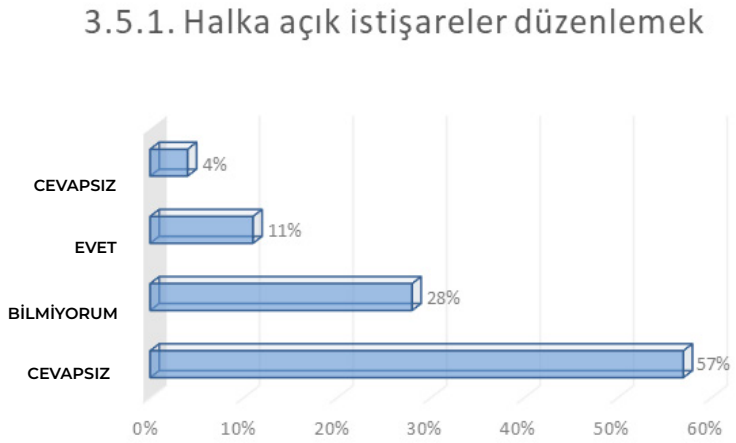
Araştırma, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun etnik topluluklar arası ilişkilerle ilgili davalarda çok nadiren aktif önleme veya arabuluculuk faaliyetlerinde bulunduğunu göstermektedir. Kurulun topluluklar arasındaki yanlış anlaşmazlıkları çözmeye yönelik girişimlerde bulunup bulunmadığı sorulduğunda, 28 katılımcı "hayır" yanıtını verirken, 18 katılımcı "bilmiyorum" yanıtını vermiş, sadece 6 kişi bu tür müdahalelerin olduğunu doğrulamış, 2 kişi ise yanıt vermemiştir. Bu sonuçlar, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun, farklı topluluklar arasındaki gerilimi azaltmak ve güveni tesis etmek için bir mekanizma olarak yeterince tanınmadığını veya kullanılmadığını göstermektedir. Bu durum, yerel düzeyde istikrarı ve bir arada yaşamayı güçlendirmek için kaçırılmış bir fırsat anlamına gelmektedir.

Tabela 3.4. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çözümündeki rolü
Ankete katılan sayısı

3.5. Görünürlük ve kamuoyu ile istişare

Araştırma, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun rolünün vatandaşlar arasında yeterince bilinmediğini ve kamuoyu danışmalarının neredeyse hiç yapılmadığını göstermektedir. Kurulun vatandaşlarla toplantılar veya istişareler düzenleyip düzenlemediğini sorulduğunda, 31 katılımcı "hiçbir zaman" yanıtını vermiş, 15 katılımcı "bilmiyorum" yanıtını vermiş, sadece 6 katılımcı bu tür toplantıların yapıldığını doğrulamış, 2 katılımcı ise yanıt vermemiştir. Ayrıca, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun varlığı ve çalışmaları hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda, yanıt verenlerin yarısından fazlası olumsuz ya da belirsiz yanıt vermiştir. Bu durum, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun kamuoyunda görünürlük kazanamadığını ve toplulukların çıkarlarını temsil eden bir araç olarak yeterince tanınmadığını açıkça göstermektedir. Kamuoyu ile iletişimin düşük seviyede olması, vatandaşların katılımını sınırlamakta ve Kurul'un meşruiyetini azaltmaktadır.

3.6. Vatandaşların temsile ilişkin algısı

Anket yanıtlarına göre, vatandaşlar Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nda kendi topluluklarının çıkarlarının temsil edilme derecesine ilişkin ılımlı, ancak çoğunlukla eleştirel bir algıya sahipler. Kurulun kendi topluluklarının çıkarlarını temsil edip etmediği sorulduğunda, 22 kişi "kısmen" yanıtını verirken, 19 kişi "hayır" yanıtını vermiştir. Sadece 9 kişi Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun topluluğun çıkarlarını temsil ettiğine inanırken, 4 kişi yanıt vermemiştir. Aynı zamanda, ankete katılanların büyük çoğunluğu, Kurul'un çalışmalarına vatandaşların daha fazla katılımına hazır olduklarını belirtmişlerdir. Bu da, iletişim, şeffaflık ve kapsayıcılığın güçlendirilmesine gerçek bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

3.7. Araştırmanın kilit sonuçları

Araştırma, belediyelerde Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları'nın resmi olarak kurulduğunu, ancak işleyişlerinin sınırlı ve yeterince yapılandırılmamış olduğunu göstermektedir. Çoğu katılımcı, Kurul'un varlığını doğrulamakta, ancak aynı zamanda Kurul'un herhangi bir plan kabul etmediğini, düzenli toplantılar gerçekleştirmediğini ve belediye yönetimi tarafından sürekli destek almadığını belirtmektedir. Bu durum, kağıt üzerinde var olan, ancak uygulamada yeterince aktif olmayan bir kurumsal yapıya işaret etmektedir.

Tutanak tutma, arşivleme ve çalışmaları izleme süreçleri standartlaştırılmamış veya tamamen yok. Zayıf idari yapı, özellikle Komisyonların yapısı değiştiğinde, deneyimlerin aktarılmasını ve çalışmaların sürekliliğini sağlamayı zorlaştırmaktadır. Kapasite açısından, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu üyelerinin çoğu, görevlerini yerine getirmek için gerekli eğitimi almamışlardır. Bu durum, kararların genellikle yerleşik yasal ve pratik standartlara değil, kişisel deneyimlere dayalı olarak alınmasına neden olmaktadır. Bu da kurumun profesyonelliğini ve verimliliğini sınırlamaktadır.

Kurulun Belediye Meclisi ve Belediye Başkanı için bir danışma mekanizması rolü yeterince ifade edilmemiştir. Katılımcıların yarısından fazlası, yerel politikaların benimsenmesi üzerinde herhangi bir gerçek etkiye sahip olmadığını belirtmiştir. Bu durum, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun etnik topluluklar arası ilişkilerle ilgili kararların oluşturulması ve değiştirilmesi süreçlerinde yeterince kullanılmadığını göstermektedir. Kamuoyunda görünürlük ve varlık da oldukça sınırlıdır. Çoğu durumda, kamuoyu danışmaları düzenlenmemekte ve önemli sayıda vatandaş, Kurul'un varlığı ve çalışmaları hakkında hiçbir bilgi sahibi değildir. Bu durum, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun tüm toplulukların çıkarlarını temsil eden bir araç olarak meşruiyetini ve tanınırlığını azaltmaktadır.

Ankete katılanların, Topluluklar Arası İlişkiler Komisyonu'nun kendi topluluklarını temsil etme biçimine ilişkin algıları çoğunlukla olumsuz veya kısmi. Ancak çoğu, vatandaşların daha fazla katılım göstermesi gerektiğine inanıyor ve bu da ilerideki gelişim için olumlu bir temel oluşturmaktadır.

Tüm bu zorluklara rağmen, Kurulların çalışmalarını iyileştirme konusunda yüksek ve gerçek bir potansiyel olduğu dikkat çekmektedir. Mevcut yasal çerçeve, multietnik yapı ve daha fazla kapsayıcılığa olan ilgi, Kurulların belediye içindeki tüm toplulukların çıkarlarını savunmak, diyalog ve arabuluculuk mekanizması olarak rolünü güçlendirmek için iyi bir temel oluşturmaktadır.

3.8. Geliştirme önerileri

Topluluklar Arası İlişkiler Kurullarının işlevselliğini ve rolünü iyileştirmek için, çalışmalarında net bir yapı ve hesap verebilirlik oluşturulması gerekmektedir. Öncelikle, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun, Belediye Meclisi tarafından kabul edilen ve kamuya açık olan önceden belirlenmiş bir yıllık planla düzenli toplantılar yapması gerekmektedir. Düzenli bir program oluşturmak, süreçlerin sürekliliğini ve daha iyi izlenebilirliğini sağlayacaktır.

Ayrıca, tutanakların tutulması, belgelerin arşivlenmesi ve faaliyetlerin açık bir şekilde raporlanması için standart prosedürlerin getirilmesi gerekmektedir. Bu mekanizmalar, elde edilen sonuçların değerlendirilebilme imkânı ile birlikte, daha yüksek mesuliyet ve şeffaflığa katkıda bulunacaktır.

Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu üyelerinin kapasitelerinin geliştirilmesi, kurulun etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Yasal çerçeve, arabuluculuk, kültürlerarası diyalog ve karar alma sürecine katılım ile ilgili tanıtım ve sürekli eğitim programları geliştirilmesi gerekmektedir. Uzmanların katılımı ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği, Kurul'un uzmanlık tabanını daha da güçlendirebilir.

Ayrıca, Topluluklar Arası İlişkiler Komisyonu'nun, istişareler, kamuya açık tartışmalar ve belediyede temsil edilen tüm dillerde mevcut bilgiler aracılığıyla vatandaşlarla düzenli iletişim kurması tavsiye edilir. Bu şekilde Kurul, meşruiyetini güçlendirebilecek, topluluklar arasındaki güveni artırabilecek ve onların ihtiyaçlarının temsilini iyileştirebilecektir.

Son olarak, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun çalışmalarının etkilerini izlemek ve değerlendirmek için periyodik raporlar ve performans göstergeleri aracılığıyla mekanizmalar oluşturulması gerekmektedir. Bu yaklaşım, iyi deneyimlerin, zayıf noktaların ve ileriki gelişmeler için yönlerin belirlenmesinde yardımcı olacaktır.

3.9. Sonuç

Topluluklar Arası İlişkiler Kurulları, belediyedeki farklı toplulukların çıkarlarının korunması ve diyalog için kurumsal bir mekanizma olarak kurulmuştur, ancak potansiyelleri henüz yeterince kullanılmamıştır. Analiz, daha net bir organizasyon yapısı, daha iyi kurumsal destek, daha yüksek görünürlük ve karar alma süreçlerine vatandaşların daha aktif katılımının gerekli olduğunu göstermektedir. Bu önlemlerin zamanlıca uygulanmasıyla, Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu eşitliğin koruyucusu, hassas durumlarda arabulucu ve yerel demokrasi ile ortak yaşamın teşvik edilmesinde önemli bir faktör olarak rolünü güçlendirebilir.

1. ПРЕДГОВОР

У друштву као што је наше, где људи говоре различитим језицима, имају различите културе, традиције и вере, права снага није у томе ко је већи, већ у томе како живимо заједно.

Зато су Комисије за односе између заједница (КОЗ) веома важан део локалне демократије. Они су глас сваке заједнице – и већинске и етничких заједница – управо тамо где се доносе одлуке које утичу на сваког грађанина.

Постојање КОЗ-а није само административна обавеза. То је питање достојанства, једнакости и поштовања различитости. Комисије омогућавају слободно изражавање мишљења и проблема, једнаке могућности за учешће у доношењу одлука и стварање мостова између људи који живе у истом граду, али понекад се не слушају између себе.

Када етничке заједнице немају приступ процесима доношења одлука, када се њихов језик не чује или када се њихова права игноришу, онда не пати само та заједница – пати цела демократија. КОЗ има улогу да ово спречи: да подсети да нико нема више права од другог и да свако има право да буде саслушан и поштован.

Последњих година у Републици Северној Македонији видели смо колико је важно имати структуру која гради поверење између заједница. Комисије су управо то – алат за дијалог, помирење и стварање будућности у којој различитости нису претња, већ богатство.

Ова анализа је заправо „слика“ која приказује тренутно функционисање Комисија за односе између заједница. То би требало да помогне у њиховом даљем унапређењу, побољшању међуетничких односа и јачању њихове улоге као алата за побољшање статуса, утицаја и ефикасности ових комисија на локалном нивоу.

Ова анализа није само документ већ подсетник да заједнички живот не долази сам од себе – потребно је неговати га, разговарати и слушати срцем. Сваки члан КОЗ, сваки грађанин и свака општина имају своју улогу у томе. Кроз ову анализу, допринећемо јачању улоге и капацитета Комисија за односе између заједница на локалном нивоу.

Флорент Бајрами

Председник

Заједничке вредности

2. Комисије за односе међу заједницама – Правни оквири

У свакој општини где се сусрећу различити језици, културе и традиције, сваки глас заслужује да буде чут. Комисије за односе међу заједницама (КОЗ) су створене управо у ту сврху – да буду место дијалога, разумевања и једнакости, где разноликост није препрека, већ сила која обогаћује локални живот.

Према Закону о локалној самоуправи Републике Северне Македоније (консолидована верзија, мај 2025), у свакој општини у којој најмање 20% становништва, према последњем попису, припада одређеној етничкој заједници, обавезно се формира Комисија за односе међу заједницама. У општинама где је овај проценат нижи, комисија се може формирати добровољно, када је потребно унапредити међуетничке односе и укључити све заједнице у процес доношења одлука.

КОЗ се састоји од једнаког броја представника сваке заједнице заступљене у општини, а начин њиховог избора утврђује се статутом општине. Комисија разматра питања која се односе на односе између заједница, даје мишљења и предлоге за њихово решавање и подноси их Скупштини општине, која је дужна да их размотри и донесе одлуку о њима.

То значи да је КОЗ саветодавно, али неопходно тело које осигурава да сви грађани – без обзира на етничку, језичку или верску припадност – имају глас у локалним процесима доношења одлука. КОЗ није политичко тело; не представља странке, већ заједнице, и стога представља мост између грађана и институција.

Изменама Закона из 2024. године, ојачани су принципи једнаке заступљености и учешћа заједница у општинским институцијама, као и њихова улога у процесима консултација и доношења одлука. На тај начин, КОЗ није само обавеза, већ израз зрелости локалне демократије, која препознаје да се истинска једнакост не постиже бројем, већ поштовањем, слушањем и заједничком изградњом.

3. Анализа ситуације на основу спроведеног истраживања

Анкета је обухватила укупно 54 испитаника из 20 општина у земљи, од којих је 36 било представника заједнице, 10 чланова Комисија за односе између заједнице и 8 општинских службеника. Већина одговора долази из општина Чаир, Куманово, Тетово, Брвеница, Струга и Бутел, које имају изражену мултиетничку структуру и суочавају се са изазовима везаним за међуетничке односе.

3.1. Редовност и организација рада

Анализа одговора показује да Комисије углавном функционишу без јасног плана, ритма и документације.

Конкретно:

50% испитаника (27 од 54) изјавило је да КОЗ не одржава редовне састанке, док је 30% (16 од 54) одговорило "не знам", што додатно указује на ниску видљивост активности, чак и када се оне одвијају.

У погледу годишњег планирања – 29 од 54 испитаника изјавило је да не постоји усвојен годишњи план рада, 10 је одговорило „да“, а 9 није информисано о томе да ли уопште постоји план.

Најкритичнија ситуација је у вези са вођењем административне евиденције:
29 од 54 испитаника сматрају да се не воде записници, а само 11 потврђују да постоје, што значи да је рад КОЗ-а тешко пратити и проверити.

Поред тога, висок проценат одговора типа “не знам” указује на то да:

- комуникација КОЗ-а са заједницама је ограничена
- транспарентност и одговорност су слабо развијене

Када грађани не знају да ли Комисија ради, онда у њиховој перцепцији она

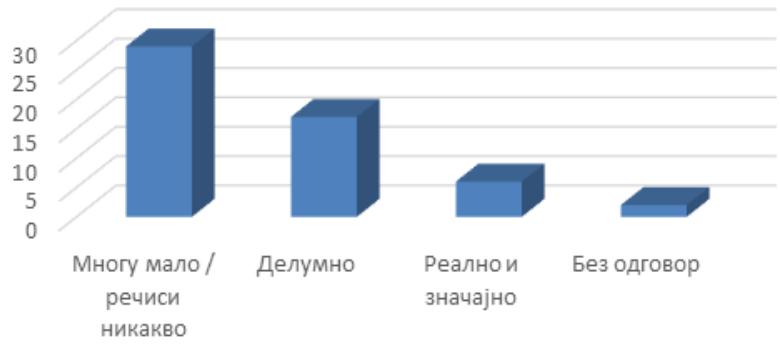

3.2. Изградња капацитета

Анализа показује да су капацитети Комисија за односе међу заједницама значајно ограничени. Половина испитаника (27 од 54) изјавила је да чланови КОЗ-а не добијају обуку за своју улогу, док додатних 19 није обавештено да ли таква обука постоји, што указује на недовољну институционалну подршку и нејасну расподелу одговорности.

Само шест испитаника је потврдило да је пружена обука или подршка. То доводи до тога да се доношење одлука и деловање заснивају првенствено на личном искуству, а не на стандардима и прописима, што смањује професионализам, ефикасност и доследност у раду Комисија.

Табела 3.3. Перцепција о утицају КОЗ-а на локалне политике
Број испитани

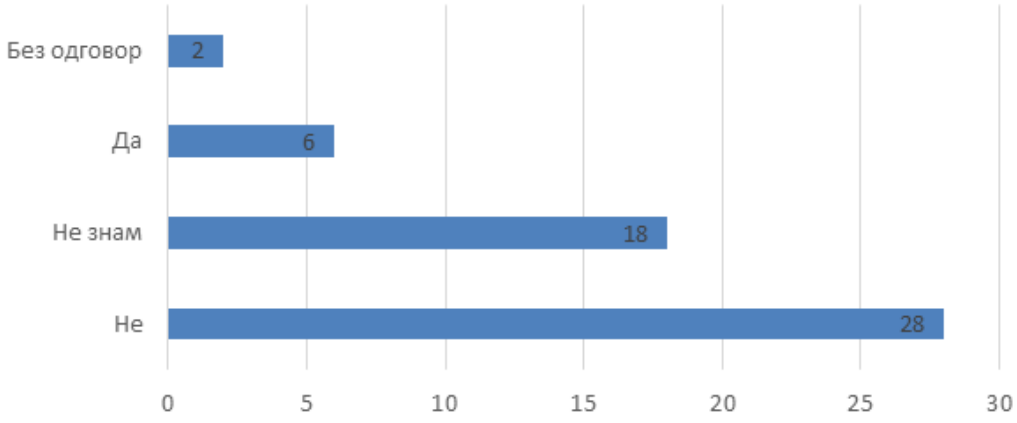
3.3. Утицај на локалне политике

Резултати истраживања указују да КОЗ има ограничен утицај на процесе доношења одлука на локалном нивоу. Према одговорима из анкете, 29 испитаника сматра да Комисија има веома мали или готово никакав утицај, док 17 оцењује њену улогу као делимично значајну. Само 6 испитаника сматра да КОЗ има стваран и приметан утицај на одлуке Скупштине или Градоначелника, а 2 нису дала одговор. Ови подаци указују на то да се, упркос законском овлашћењу да даје мишљења и препоруке о питањима важним за међуетничке односе, КОЗ недовољно користи као саветодавно и стратешко тело у креирању локалних политика.

3.4. Улога у спречавању и решавању сукоба

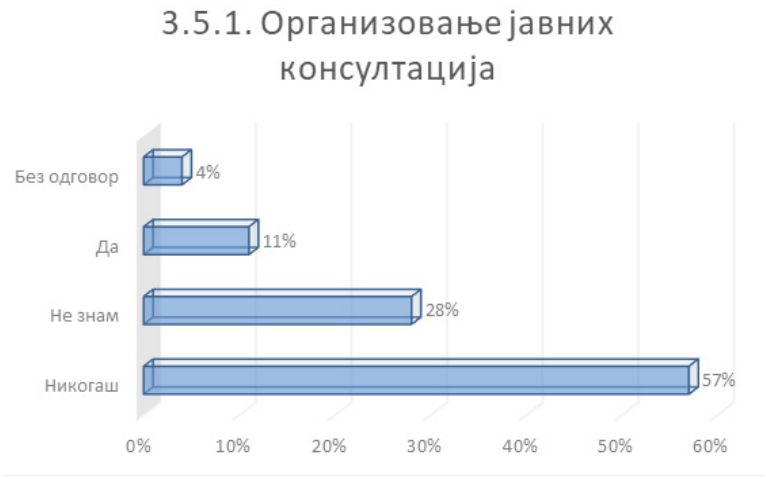
Истраживање показује да се КОЗ веома ретко бави активном превенцијом или медијацијом у случајевима који се односе на међуетничке односе. На питање да ли је Комисија покренула или помогла у решавању неспоразума између заједница, 28 испитаника је одговорило са „не“, 18 „не знам“, и само 6 особа је потврдило да су се такве интервенције догодиле, док 2 није дало одговор. Ови резултати указују на то да КОЗ није довољно препознат или коришћен као механизам за деескалацију тензија и изградњу поверења између различитих заједница, што представља пропуштену прилику за јачање стабилности и суживота на локалном нивоу.

Табела 3.4. Улога КОЗ-а у решавању међуетничких несугласица
Број испитаника

3.5. Видљивост и консултације са јавношћу

Истраживање указује да је улога КОЗ-а слабо позната међу грађанима, а да се јавне консултације готово и не практикују. На питање да ли Комисија организује састанке или консултације са грађанима, 31 испитаник је одговорило „никада“, 15 „не знам“, само 6 је потврдило да се одржавају, док 2 нису дала одговор. Поред тога, на питање да ли су информисани о постојању и раду КОЗ-а, више од половине испитаника је одговорило негативно или са несигурношћу. Ово јасно указује да КОЗ не успева да изгради јавну видљивост и да није довољно препознат као алат за заступање интереса заједница. Низак ниво комуникације са јавношћу ограничава учешће грађана и смањује легитимитет Комисије.

3.6. Перцепција грађана о заступљености

Према одговорима анкете, грађани имају умерену, али углавном критичку перцепцију степена заступљености интереса своје заједнице у оквиру КОЗ-а. На питање да ли Комисија заступа интересе њихове заједнице, 22 испитаника одговорено „делимично“, 19 је одговорило са „не“, док само 9 сматра да КОЗ заступа интересе заједнице; 4 особе нису дале одговор. Истовремено, велика већина испитаника изразила је спремност за веће учешће грађана у раду Комисије, што указује на то да постоји стварна потреба за јачањем комуникације, транспарентности и инклузивности.

ТАБЕЛА 3.6. ПЕРЦЕПЦИЈА ЗАСТУПЉЕНОСТИ ЗАЈЕДНИЦА ОД СТРАНЕ КОЗ-А

3.7. Кључни закључци истраживања

Истраживање показује да су Комисије за односе међу заједницама формално основане у општинама, али је њихово функционисање ограничено и недовољно структурирано. Већина испитаника потврђује да Комисија постоји, али истовремено указују да она нема усвојене планове, не одржава редовне састанке и нема континуирану подршку општинске администрације. Ово указује на институционалну постављеност која је присутна на папиру, али недовољно активна у пракси.

Процеси вођења записника, архивирања и праћења рада су нестандардизовани или у потпуности изостају. Лоша административна постављеност отежава пренос искустава и континуитет рада, посебно приликом промена у саставу Комисија.
Што се тиче капацитета, већина чланова КОЗ-а није прошла обуку за обављање своје улоге, што често доводи до доношења одлука на основу личног искуства, уместо утврђених законских и практичних стандарда. Ово ограничава професионализам и ефикасност овог тела.

Улога Комисије као саветодавног механизма за Скупштину и градоначелника је слабо изражена. Више од половине испитаника не препознају реалан утицај на усвајање локалних политика, што указује на то да се КОЗ није довољно коришћен у процесима креирања и измене одлука које се односе на међуетничке односе.
Видљивост и присуство у јавности такође су веома ограничени. У већини случајева, јавне консултације нису организоване, а значајан број грађана уопште није информисан о постојању и раду Комисије. Ово смањује легитимитет и признање КОЗ-а као алата за заступање интереса свих заједница.

Перцепција међу испитаницима о заступљености њихове заједнице од стране КОЗ-а је претежно негативна или делимична. Међутим, већина њих сматра да би грађани требало да буду више укључени, што представља позитивну основу за даљи развој.

Упркос свим овим изазовима, приметно је да постоји висок и реалан потенцијал за побољшање рада Комисија. Постојећи законски оквир, мултиетнички састав и интересовање за већу инклузивност стварају добру основу за јачање њихове улоге као механизма за дијалог, посредовање и заступање интереса свих заједница у општини

3.8. Препоруке за унапређење

Да би се побољшала функционалност и улога Комисија за односе међу заједницама, неопходно је успоставити јасну структуру и одговорност у њиховом раду. Пре свега, неопходно је да КОЗ одржава редовне седнице са унапред утврђеним годишњим планом, који усваја Општинска скупштина и који је доступан јавности. Успостављање редовне динамике обезбедиће континуитет и бољу пратљивост процеса.

Поред тога, неопходно је увести стандардизоване процедуре за вођење записника, архивирање докумената и транспарентно извештавање о активностима. Ови механизми ће допринети већој одговорности и транспарентности, уз могућност процене постигнутих резултата.

Унапређење капацитета чланова КОЗ-а је кључно за њихову ефективност. Потребно је развити програме за уводну и континуирану обуку везану за правни оквир, посредовање, интеркултурни дијалог и учешће у доношењу одлука. Укључивање експерата и сарадња са организацијама цивилног друштва могу додатно ојачати стручну основу Комисије.

Такође, препоручује се да КОЗ успостави редовну комуникацију са грађанима путем консултација, јавних расправа и доступних информација на свим језицима који се говоре у општини. На тај начин, Комисија ће моћи да ојача свој легитимитет, повећа поверење међу заједницама и побољша заступљеност њихових потреба. За крај, потребно је успоставити механизме за праћење и евалуацију ефеката рада КОЗ-а, путем периодичних извештаја и индикатора учинка. Овај приступ ће помоћи у идентификацији добрих пракси, рањивости и праваца за даљи развој.

3.9. Закључак

Комисије за односе међу заједницама су основане као институционални механизам за дијалог и заштиту интереса различитих заједница у општини, али њихов потенцијал још увек није довољно искоришћен. Анализа показује да је потребна јаснија организациона структура, боља институционална подршка, већа видљивост и активније укључивање грађана у процесе доношења одлука. Благовременом применом ових мера, КОЗ може ојачати своју улогу чувара једнакости, посредника у осетљивим ситуацијама и значајног фактора у унапређењу локалне демократије и суживота.

1. PREDGOVOR

U društvu poput našeg, gdje ljudi govore različitim jezicima, imaju različite kulture, tradicije i religije, prava snaga nije u tome ko je veći, već u tome... kako živimo zajedno.

Zato su Komisije za odnose između zajednica (KOZ) vrlo važan dio lokalne demokratije. Oni su glas svake zajednice – i većinske i etničkih zajednica – upravo tamo gdje se donose odluke koje utiču na svakog građanina. Postojanje KOZ-a nije samo administrativna obaveza. To je pitanje dostojanstva, jednakosti i poštovanja različitosti.

Komisije omogućavaju slobodno izražavanje mišljenja i problema, jednake mogućnosti za učešće u donošenju odluka i stvaranje mostova između ljudi koji žive u istom gradu, ali ponekad se ne slušaju između sebe.Kada etničke zajednice nemaju pristup procesima donošenja odluka, kada se njihov jezik ne čuje ili kada se njihova prava ignorišu, onda ne pati samo ta zajednica – pati cijela demokratija.

KOZ ima ulogu da to spriječi: da podsjeti da niko nema više prava od drugog i da svako ima pravo da bude saslušan i poštovan.Posljednjih godina u Republici Sjevernoj Makedoniji vidjeli smo koliko je važno imati strukturu koja gradi povjerenje između zajednica. Komisije su upravo to – alat za dijalog, pomirenje i stvaranje budućnosti u kojoj raznolikost nije prijetnja, već bogatstvo.

Ova analiza je zapravo “slika” koja prikazuje trenutno funkcionisanje Komisija za odnose među zajednicama. Ovo bi trebalo pomoći u njihovom daljem unapređenju, poboljšanju međuetničkih odnosa i jačanju njihove uloge kao alata za poboljšanje statusa, utjecaja i efikasnosti ovih komisija na lokalnom nivou..

Ova analiza nije samo dokument, već podsjetnik da zajednički život ne dolazi sam od sebe – treba ga njegovati, o njemu razgovarati i slušati ga srcem. Svaki član KOZ-a, svaki građanin i svaka općina ima svoju ulogu u ovome. Kroz ovu analizu, doprinijet ćemo jačanju uloge i kapaciteta Komisija za odnose među zajednica na lokalnom nivou.

Florent Bajrami

Predsjednik

Zajedničke vrijednosti

2. Komisije za odnose među zajednicama – Pravni okviri

U svakoj općini gdje se susreću različiti jezici, kulture i tradicije, svaki glas zaslužuje da bude saslušan. Komisije za odnose među zajednicama (KOZ) su stvorene upravo s tom svrhom – da budu mjesto dijaloga, razumijevanja i jednakosti, gdje raznolikost nije prepreka, već snaga koja obogaćuje lokalni život.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi Republike Sjeverne Makedonije (konsolidovana verzija, maj 2025.), u svakoj općini u kojoj najmanje 20% stanovništva, prema posljednjem popisu stanovništva, pripada određenoj etničkoj zajednici, obavezno se formira Komisija za odnose među zajednicama.

U općinama gdje je ovaj procenat niži, komisija se može formirati dobrovoljno, kada je to potrebno za poboljšanje međuetničkih odnosa i uključivanje svih zajednica u proces donošenja odluka. KOZ sastoji se od jednakog broja predstavnika svake zajednice zastupljene u općini, a način njihovog izbora određen je općinskim statutom.

Komisija razmatra pitanja koja se odnose na odnose između zajednica, daje mišljenja i prijedloge za njihovo rješavanje, te ih dostavlja Skupštini općine, koja je dužna da ih razmotri i donese odluku o njima. To znači da je KOZ savjetodavno, ali neophodno tijelo koje osigurava da svi građani – bez obzira na etničku, jezičku ili vjersku pripadnost – imaju glas u lokalnim procesima donošenja odluka. KOZ nije političko tijelo; ne predstavlja stranke, već zajednice, te stoga predstavlja most između građana i institucija.

Nakon sprovođenja popisa stanovništva iz 2021. godine, sljedeće općine imaju obavezu da formiraju KOZ: Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Struga, Kičevo, Šuto Orizari, Butel, , Čučer-Sandevo, Brvenica, Dolneni, , Mavrovo i Rostuše, Čaška, kao i Grad Skoplje.
Bivša općina Vraneštica je već administrativno ujedinjena sa općinom Kičevo.
Osim toga, druge općine – poput Čaira, Zelenikova, (prema posljednjem popisu stanovništva nemaju manjinsku zajednicu iznad 20%), kao i Debara, Vrapčišta, Studenićana i Plasnice – dobrovoljno su formirale KOZ, što je pozitivan primjer inkluzivne lokalne politike.

Izmjene Zakona iz 2024. godine ojačale su principe jednake zastupljenosti i učešća zajednica u općinskim institucijama, kao i njihovu ulogu u procesima konsultacija i donošenja odluka. Na taj način, KOZ nije samo obaveza, već izraz zrelosti lokalne demokratije, koja prepoznaje da se istinska jednakost ne postiže brojnošću, već poštovanjem, slušanjem i zajedničkom izgradnjom.

3. Analiza situacije na osnovu sprovedenog istraživanja

Anketa je obuhvatila ukupno 54 ispitanika iz 20 općina u zemlji, od kojih je 36 bilo predstavnika zajednice, 10 članova Komisija za odnose između zajednive i 8 općinskih službenika. Većina odgovora dolazi iz općina Čair, Kumanovo, Tetovo, Brvenica, Struga i Butel, koje imaju izraženu multietničku strukturu i suočavaju se s izazovima vezanim za međuetničke odnose.

3.1. Redovnost i organizacija rada

Analiza odgovora pokazuje da Komisije uglavnom funkcionišu bez jasnog plana, ritma i dokumentacije.

Konkretno:

50% ispitanika (27 od 54) izjavilo je da KOZ ne održava redovne sastanke, dok 30% (16 od 54) odgovorilo “ne znam”, što dodatno ukazuje na nisku vidljivost aktivnosti, čak i kada se one odvijaju.

Što se tiče godišnjeg planiranja – 29 od 54 ispitanika izjavilo je da nema usvojenog godišnjeg plana rada, 10 je odgovorilo sa “da” i 9 nije informisano o tome da li uopšte postoji plan.

Najkritičnija situacija se odnosi na vođenje administrativne dokumentacije:
29 od 54 ispitanika smatraju da se ne vode zapisnici, a samo 11 potvrđuju da postoje, što znači da je rad KOZ-a je teško pratiti i provjeravati.

Osim toga, visok postotak odgovora tipa “ne znam” ukazuje na to da:

- komunikacija KOZ-a sa zajednicama je ograničena
- transparentnost i odgovornost su slabo razvijene

Kada građani ne znaju da li Komisija radi, onda u njihovoj percepciji ona ne postoji, iako je formalno osnovana u skladu sa zakonom.

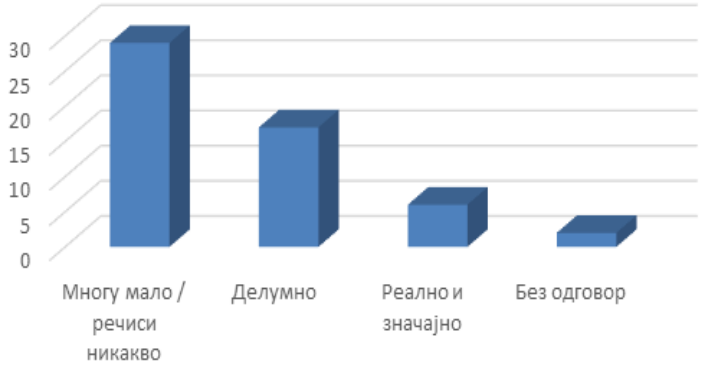
Ovo ukazuje na to da Komisije formalno postoje, ali nemaju utvrđenu dinamiku rada i administrativnu strukturu.

3.2. Izgradnja kapaciteta

Analiza pokazuje da su kapaciteti Komisija za odnose među zajednicama značajno ograničeni. Polovina ispitanika (27 od 54) izjavila je da članovi KOZ-a ne prolaze obuku za svoju ulogu, dok dodatnih 19 nije bilo obaviješteno o tome postoji li takva obuka, što ukazuje na nedovoljnu institucionalnu podršku i nejasnu raspodjelu odgovornosti. Samo šest ispitanika je potvrdilo da je pružena obuka ili podrška. To dovodi do toga da se donošenje odluka i djelovanje zasnivaju prvenstveno na ličnom iskustvu, a ne na standardima i propisima, što smanjuje profesionalnost, efikasnost i dosljednost u radu Komisija.

Tabela 3.3. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun yerel politikalara etkisine ilişkin algı

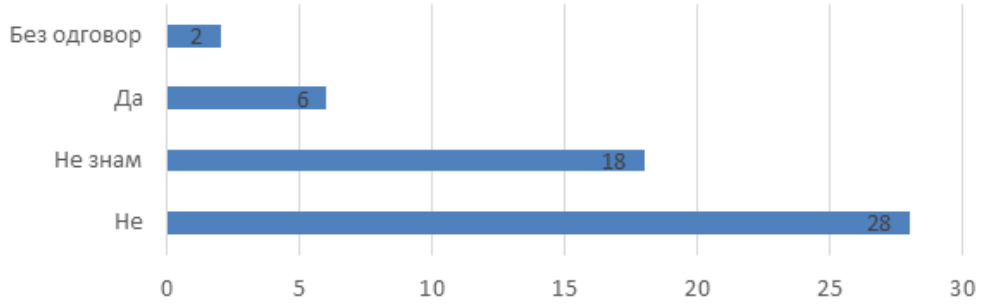
3.3. Utjecaj na lokalne politike

Rezultati istraživanja pokazuju da KOZ ima ograničen utjecaj na procese donošenja odluka na lokalnom nivou. Prema odgovorima iz ankete, 29 ispitanika smatra da Komisija ima vrlo mali ili gotovo nikakav utjecaj, dok 17 ocjenjuje njenu ulogu kao djelimično značajnu. Samo 6 ispitanika smatra da KOZ ima stvaran i primjetan utjecaj na odluke Skupštine ili Gradonačelnika, a 2 nisu dala odgovor. Ovi podaci ukazuju na to da, uprkos zakonskom ovlaštenju da daje mišljenja i preporuke o pitanjima važnim za međuetničke odnose, KOZ nije dovoljno iskorišten kao savjetodavno i strateško tijelo u kreiranju lokalnih politika.

3.4. Uloga u sprečavanju i rješavanju sukoba

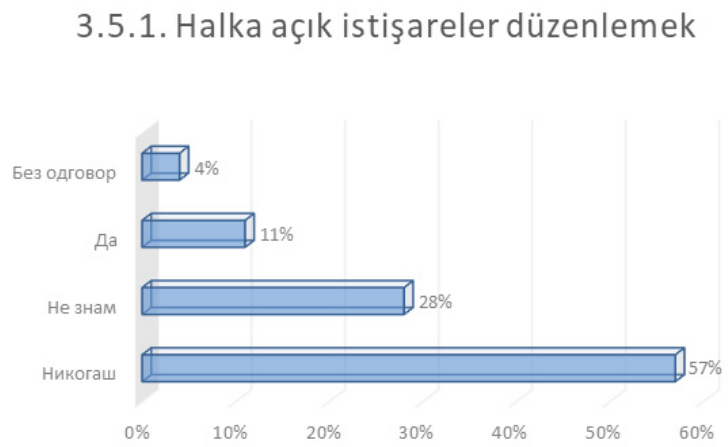
Istraživanja pokazuju da se KOZ vrlo rijetko bavi aktivnom prevencijom ili medijacijom u slučajevima koji se odnose na međuetničke odnose. Na pitanje da li je Komisija inicirala ili pomogla u rješavanju nesporazuma između zajednica, 28 ispitanika je odgovorilo sa “ne”, 18 sa “ne znam”, i samo 6 osoba je potvrdilo da su se takve intervencije dogodile, dok 2 nije odgovorilo. Ovi rezultati ukazuju na to da KOZ nije dovoljno prepoznat niti korišten kao mehanizam za deeskalaciju tenzija i izgradnju povjerenja između različitih zajednica, što predstavlja propuštenu priliku za jačanje stabilnosti i suživota na lokalnom nivou.

Tabela 3.4. Topluluklar Arası İlişkiler Kurulu'nun etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çözümündeki rolü
Ankete katılan sayısı

3.5. Vidljivost i konsultacije sa javnošću

Istraživanja pokazuju da je uloga KOZ-a slabo poznata među građanima i da se javne konsultacije gotovo nikada ne praktikuju. Na pitanje da li Komisija organizuje sastanke ili konsultacije sa građanima, 31 ispitanik je odgovorilo „nikada“, 15 „ne znam“, samo 6 je potvrdilo da se održavaju, dok 2 nisu dala odgovor. Osim toga, na pitanje da li su informisani o postojanju i radu KOZ-a, više od polovine ispitanika je odgovorilo negativno ili sa nesigurnošću. Ovo jasno ukazuje na to da KOZ ne uspijeva izgraditi javnu vidljivost i nije dovoljno prepoznat kao alat za zastupanje interesa zajednica. Nizak nivo komunikacije s javnošću ograničava učešće građana i smanjuje legitimnost Komisije.

3.6. Percepcija građana o zastupljenosti

Prema odgovorima iz ankete, građani imaju umjerenu, ali uglavnom kritičku percepciju stepena zastupljenosti interesa svoje zajednice u okviru KOZ-a. Na pitanje da li Komisija zastupa interese njihove zajednice, 22 ispitanika odgovorilo “djelimično”, 19 je odgovorilo sa “ne”, dok samo 9 smatra da KOZ predstavlja interese zajednice; 4 osobe nisu odgovorile. Istovremeno, velika većina ispitanika izrazila je spremnost za veće učešće građana u radu Komisije, što ukazuje na to da postoji stvarna potreba za jačanjem komunikacije, transparentnosti i inkluzivnosti.

3.7. Ključni zaključci istraživanja

Istraživanje pokazuje da su Komisije za odnose među zajednicama formalno osnovane u općinama, ali je njihovo funkcionisanje ograničeno i nedovoljno strukturirano. Većina ispitanika potvrđuje da Komisija postoji, ali istovremeno ističu da ona nema usvojene planove, ne održava redovne sastanke i nema kontinuiranu podršku općinske uprave. Ovo ukazuje na institucionalnu postavljenost koja je prisutna na papiru, ali nedovoljno aktivna u praksi.

Procesi vođenja evidencije, arhiviranja i praćenja rada nisu standardizirani ili u potpunosti izostaju. Loša administrativna postavljenost otežava prenos iskustava i kontinuitet rada, posebno kada dođe do promjena u sastavu Komisija. Što se tiče kapaciteta, većina članova KOZ-a nije prošla obuku za obavljanje svoje uloge, što često dovodi do donošenja odluka na osnovu ličnog iskustva, umjesto utvrđenih zakonskih i praktičnih standarda. Ovo ograničava profesionalnost i efikasnost ovog tijela.

Uloga Komisije kao savjetodavnog mehanizma za Skupštinu i gradonačelnika je slabo izražena. Više od polovine ispitanika ne prepoznaju stvarni utjecaj na usvajanje lokalnih politika, što ukazuje na to da se KOZ nije dovoljno korišten u procesima kreiranja i promjene odluka vezanih za međuetničke odnose.Vidljivost i prisustvo u javnost su također vrlo ograničeni. U većini slučajeva, javne konsultacije nisu organizovane, a značajan broj građana uopšte nije informisan o postojanju i radu Komisije. Ovo smanjuje legitimnost i prepoznatljivost KOZ-a kao alata za zastupanje interesa svih zajednica.

Percepcija među ispitanicima o zastupljenosti njihove zajednice od strane KOZ-a je pretežno negativna ili djelomična. Međutim, većina njih smatra da bi građani trebali biti više uključeni, što predstavlja pozitivnu osnovu za daljnji razvoj.

Uprkos svim ovim izazovima, primjetno je da postoji visok i stvaran potencijal za poboljšanje rada Komisija. Postojeći pravni okvir, multietnički sastav i interes za veću inkluzivnost stvaraju dobru osnovu za jačanje njihove uloge kao mehanizma za dijalog, posredovanje i zastupanje interesa svih zajednica u općini.

3.8. Preporuke za poboljšanje

Kako bi se poboljšala funkcionalnost i uloga Komisija za odnose među zajednicama, potrebno je uspostaviti jasnu strukturu i odgovornost u njihovom radu. Prije svega, potrebno je da KOZ održava redovne sjednice s unaprijed utvrđenim godišnjim planom, koji usvaja Skupština općine i koji je dostupan javnosti. Uspostavljanje redovne dinamike osigurat će kontinuitet i bolju sljedivost procesa.
Osim toga, potrebno je uvesti standardizirane procedure za vođenje zapisnika, arhiviranje dokumenata i transparentno izvještavanje o aktivnostima. Ovi mehanizmi će doprinijeti većoj odgovornosti i transparentnosti, uz mogućnost procjene postignutih rezultata.

Poboljšanje kapaciteta članova KOZ-a ključno je za njihovu efektivnost. Potrebno je razviti programe za uvodnu i kontinuiranu obuku vezanu za pravni okvir, posredovanje, interkulturalni dijalog i učešće u donošenju odluka. Uključivanje stručnjaka i saradnja s organizacijama civilnog društva mogu dodatno ojačati stručnu bazu Komisije.
Također se preporučuje da KOZ uspostavi redovnu komunikaciju sa građanima putem konsultacija, javnih rasprava i dostupnih informacija na svim jezicima koji se govore u općini. Na ovaj način, Komisija će moći ojačati svoj legitimnost, povećati povjerenje među zajednicama i poboljša zastupljenost njihovih potreba.

Konačno, potrebno je uspostaviti mehanizme za praćenje i evaluaciju efekata rada KOZ-a, putem periodičnih izvještaja i pokazatelja učinka. Ovaj pristup će pomoći u identifikovanju dobrih praksi, ranjivosti i pravaca za dalji razvoj.

3.9. Zaključak

Komisije za odnose među zajednicama osnovane su kao institucionalni mehanizam za dijalog i zaštitu interesa različitih zajednica u općini, ali njihov potencijal još uvijek nije dovoljno iskorišten. Analiza pokazuje da je potrebna jasnija organizacijska struktura, bolja institucionalna podrška, veća vidljivost i aktivnije uključivanje građana u procese donošenja odluka. Pravovremenom primjenom ovih mjera, KOZ može ojačati svoju ulogu čuvara jednakosti, posrednika u osjetljivim situacijama i značajnog faktora u unapređenju lokalne demokratije i suživota.

Komisija bashi vjavahari mashkar o jekhina thaj olengere rolje ko lokalno

1.ANGLO LAFI KERIBE

Ko jek sasuitnipe sar soj amaro kote so o manusha kerena pobuter chibija lafi isilen turlije kultura tradicije thaj pakjiv ,o chachutnikane ta'ktija nane ko adava koj tano pobaro ,numa ko adava sar dzivdinaja ko jekhipe. Bashi odova I komisija basi I vajvaharija mashkar o jekhina tano but barodzanlutno kotor ki lokalnikani demokratija.Ola tane o avazi ki sakoja jekhin –hem ko butipe thaj ko etnikane jekhina –bas adari kote so anena prasiv so samalinela upri sakova dizutno.

O thajnaribe KOZ nane samo administrativnikani dajatva adava I pucibe bashi olengoro ikjeribe jekhipe thaj sajdibe thaj olengoro turlija dzivdipe I komisije dela tut shajsarin te tromale te vakere tlo gndipe ,thaj te pene te problemija, jekhajekhikane shajdipe te le than ko prasivalipe Thaj keribe phurt mashkar o manusha so dzivdinena ko jek diz ,numa ponekad na shunenape mashkar peste.

Kana o etnikane khedina nane len than ko procesija te prasivinen, Kana lengiri chib na shungjola ja pale lengere nijamija na shunenalen tegani na cidela samo adaja jekhin –cidela celo demokratija. O koz isile roljai te shaj adava te chinavel, te delamen godi kaj khoni nane le pobuter nijamalipe taro javera ,thaj sakone isilen nijamalipe te ovel shundo thaj lipardo. Ko palune bersha ki Republika Utarali Makedonija dikljam kozom I Chachutno te ovel struktura so shaj te taminkerel pakjiv mashkar o jekhina.

O komisije tane bashi adava ola tane labno bashi dijalog ,kerena shukaribe thaj te anelpes anglunipe so o turlipe naje bilachipe numa barvalipe . Akaja analiza tani tasviri kova so sikavela e komisijakoro buti keribe ,Ola valjani te den dumo ko lengoro anglunipe ,poshukar bashi o mashkaretnikane vjavaharija thaj zuraripe bashi olengiri rolja sar labno bashi poshukar status, thaj o samalipe o efektija akale komisijakoro valjani te ovel ko lokalno uchipe .

Akaja analiza nane salde lil numa gogjaveribe kaj o jekhutni dzivdipe na avela korkori pester –odova valjani te arakelpes,te kerelpes lafi thaj te shunelpes vilestar .Sakova dzeno taro Koz ,sakova dizutno vi sakoja komuna isiola piri rolja ko odova. Prekalo akaja analiza ka anelpes zurarippe bashi I rolja thaj o kapaciteti e komisijakoro bashi o vjavahari mashkar o jekhina ko lokalno uchipe.

Florent Bajrami

Prezidenti

Jekhipaskoro anglunipe

2. Komisija bashi vjavahari mashkar o jekhina – kanuneskoro pervazi

Ki sakoja komuna kaj so arakljovena turlije dzibija kulture thaj tradicija, sakova avazi isiole nijami te ovel ashundo. I komisija bashi o vjavahari mashkar o jekhina (KOZ)ile kerde salde bashi odova-te ovelen than bashi o dijalog,haljovibe thaj jekhajekipe, kote o turlipe na e chinavibe numa ilo ta'kti so bajrarela o lokalno dzivdipe.

Sar so vakerela o kanuni bashi o lokalno korkorutnipe ki Republika Utarali Makedonija (KONSOLDIRIMI VERZIJA ,MAJ 2025 BERSH), ki sakoja komuna kote so chivdinena 20% taro dizutnalipe,taro paluno hramipe, preperela ki jek etnikakini jekhin, so ola isiola nijami te kerel komisija bashi o vjavahari mashkar o jekhina. Ko komune so akava process ilo potikno ,I komisija shaj te kerelpe kjefestar ,kana isi zaruri bashi o anglunipe e mashkar jekhinakere vjavaharija thaj te kuven sa o jekhina ko process te prasivinen .

KOZ isiolen jekhajek numero dzene tari sakoja jekhin so dzivdinena ki adaja komuna a sar ka ovel olengoro alusaribe ilo vakerdo ko statut e komunake. I komisija dikljarela o puchibe so vjavaharinelapes bashi o vjavahari mashkar o jekhina delape gndipe thaj bahani bashi olengiri fajsal palo odova dzala ko konsiliumi e komunake ,kova so olengiri buti ile te dikljakerel thaj te anel prasiv palo olengoro rodipe.

Odova beaninela kaj o KOZ tano gogjaveribaskoro kotor ,numa ilo darhinalo kotor kova so arakela sa e dizutnen –bizo odova tari koja etnicko chib thajlengiri pakjivalo–te ovelen avazi ko proces bashi o lokalno prasivalipe ,KOZ nae politikakoro kotor ; oj na avela tari partija ,numa taro jekhina,thaj odoba beaninela purt mashkar o dizutne thaj o institucije.

Kana sine kerdo o hramusaribe ko 2021 bersh ,dajatva isi te keren KOZ o komune:Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Struga, Kicevo, ShutoOrizari, Cucer-Sandevo, Brvenica, Dolneni, Mavrovo I Rostushe,Chashka, Jegunovce, Kruševo, Petrovec, Sopište thaj I diz Skopje. I nekanutni komuna Vraneshtica koja thani administrativno jekhajek ki komuna Kicevo. Doperipaja thaj javera komune-sar soj Cair, Zelenikovo, (Ko paluno hramojbe nane e etnikakiri jekhin upreder 20% 20%) hem Debar, Vrapchishte,Studenicani,thaj Plasnica-so kergje kjefestar akaja komisija so isi pozitivno misal bashi inkluzivno lokalnikani politika .

Kana trampingjapes o kanuni ko 2024 bersh, zurakjergjapes o usuli bashi o jekhipe te len than o jekhina ke komunakere institucije sar vi o lakiri rolja ko process bashi konsultacija thaj te anelpes prasiv .Bashi odova,o KOZ nae salde dajatva ,numa ilo vakeribe thaj gogjaveripe ki lokalno demokratija so oj angigarinela kaj o chachutno jekhipe na resarelape numeroja ,numa odova kerelapes sajdipaja,te shune thaj te ove shundo sar shaj te kerelpes jekhutno tamikeribe.

3.Analazi bashi o hali upri I funda so kergjapes o pucharibe

O pucharibe astarela 54 manushen so sine pucljarde taro 20 komune ki rashtra, kolendar 36 sine dzene taro jekhina, 10 dzene tari komisija bashi vjavahari mashkar o jekhina , thaj 8 komukere administrativcija,majbaro kotor taro dzevapluko avena tari komuna Cair,Kumanovo,Tetovo,Brvenica,Struga thaj Butel kola so isilen pobaro multietnikari struktura thaj vi arakljovena ko pobuter halija phanle e mashkar etnikakere vjavaharija.

3.1. Nichalutnipe thaj organizacija e bukjake I analiza taro chevapluko sikavela kaj I komisija taro majbaro kotor funkcionirinela bizo ajani plani,ritami thaj ljiljaripe.

Konkretnipe:

50% taro pucljarde (21 taro 54) vakergje kaj o KOZ na ikerena nichali beshin a dzi ko te 30% (16 taro 54) dengje chevapi kaj na chanena , so odoleja sikavelape kaj isi tikno dikjakjeribe taro aktiviteti ,chak kana ovela khandzi.

Ko vjavahari e bersheskere planiribaskere -29 taro 54 pucljarde vakjergje kaj nane ljeljardo bersheskoro plani bashi buti ,a 10 vakergje oja ,a 9 vakergje kaj na canena thaj nane informirime isi li asavko plani.

Majbilacho hali ilo ki administrativno keribe buti : 29 taro 54 pucljarde esapi kerena kaj na kerelapes hramomo lil , a salde 11 vakergje kaj isi , so odoleja beaninelape kaj I buti akale komisijakoro ili phari kaj khoni na dikelala

Doperindoj,o ucho digro taro chevapluko so vakerena na dzanaja odoleja sikavelape:

- I komunikacija taro KOZ e jekhinencar ilo ulavdo
- O transparentnost thaj te vakerelpes ilo but kishlo

Kana o dizutne na canena kaj I komisija kerela buti tegani ki olengiri percepcija oj nane ,numa formalno ilo kerdo razalipe e kanuneja.

Akava sikavelape kaj I komisija formalno tani numa nane kerdo bukjarni dinamika thaj administrativno struktura .

Nichali beshin:
25% -NA
15% -NA CHANAVA
5%- CHUCHO
50%-SALDO

3.2 Zurakeribe o kapacitetija

I analiza sikavela kaj o kapacitetija tari Komisija bashi o vjavaharija mashkar o jekhina isiolen chinavdo limit. Ekvash taro pucljarde (27 taro 54) vakergje kaj o dzene taro KOZ na kerena obuka bashi pli rolja ,a dzi kote o doperde 19 nane informirime kaj isi asav-ki obuka so odoleja sikavela na shukar institucionalnikano dejbe dumo thaj nashukar ulavipe taro chevapluko . salde 6 pucljarde vakergje kaj sine olen kerdo obuka ja palem dejbe dumo.akava rezultirinela so odoleja kaj o prasivalipe thaj o keribe te ovelen darhi taro jekhutnalipe taro kurkurutno keribe buti ,a na e standardencar thaj hramusaribaja so odoleja huljarela o profesionalizam ,o efektivno thaj o shukar keribe buti e komisija-koro.

Tabela 3.3 Percepcija bashi o samalipe taro KOZ upri I lokalnikani politika

25 –but hari
20- ni hari ni but
10- realnikane thaj chachutnikane
5- bizo chevapluko

3.3 O samalipe upri I lokalnikani politika

O Rezultatija taro pucharibe sikavela kaj o KOZ isiolen ulavdo limit thaj samalipe upri o process te anelpe prasiv ko lokalno uchipe. Sar so vakerela o chevapluko ki akaja anketa taro 29 pucljarde esapi kerena kaj akaja komisija isiola but tikno ja palem vaker tuke nisavo samalipe ,a dzi ko te 17 pulisarinena I rolja sar shukar . Salde 6 pucljarde pakjana kaj o KOZ isiole chachutnikano so isiole beani upri o prasiva bashi o soveti ja palem e dizijakere nacalnikoske,a 2 na dengje chevapi.Asavke informacije sikavela kaj uzo kanuneskiri dajatva te del gndipe thaj preporaka palo o puchipe bashi o mashkar etnikakere vjavaharija ,KOZ but hari isiolen rolja upri o sovet kana kerelapes buti ki lokalno politika

3.4 I Rolja ki prevencija thaj o fajsalipe bashi o konfliktija

O pucaribe sikavale kaj o KOZ but hari kuvela ki aktivno prevencija ja palem te kerelpess kana isi problemi so ilo panlo e mashkar etnikakere vajvaharinencar .bashi o pucibe dali I komisija isiola inicirimo ja palem dengja dumo te fajsalinelpes kana sine bi hal-jovibe mashkar o jekhina ,28 pucljarde dengje chevapi „na' 18 „na dzanava' a salde 6 vakergje kaj sine asavke intervencije a duj na dengje chovapi .Akala rezultatija sikavena kaj o KOZ naje but pendzardo thaj nane koristimo sar mehanizam bashi deskalacija e tenzijenge thaj tamikeribe I pakjiv mashakr o turlije jekhina, so odoleja sikavena ili cid-imi I shajsarin te zurakerelpes o stabiliteti thaj o jekhutno chivdipe e dizutnengoro ko lokalno uchipe.

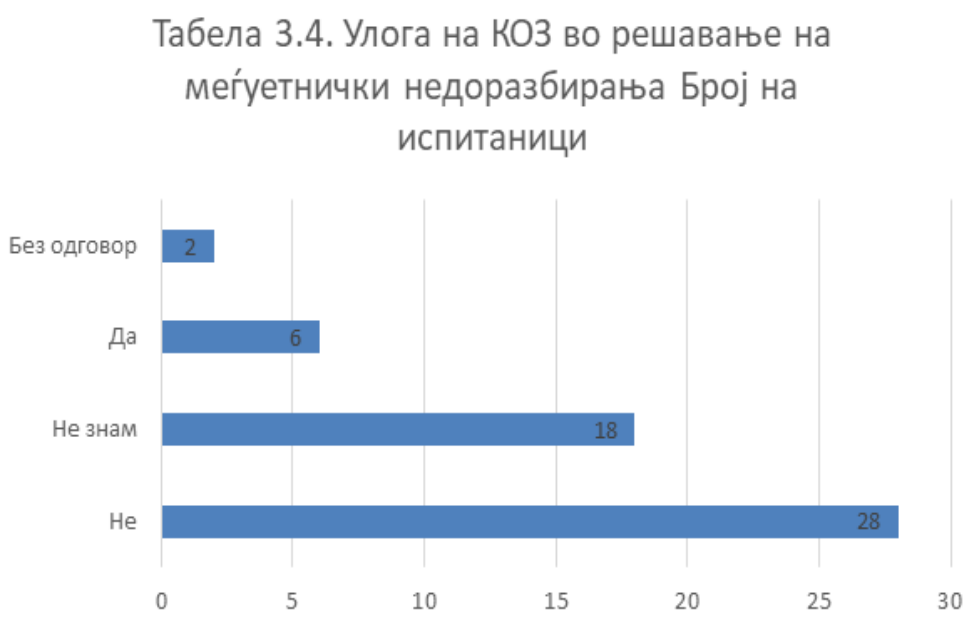
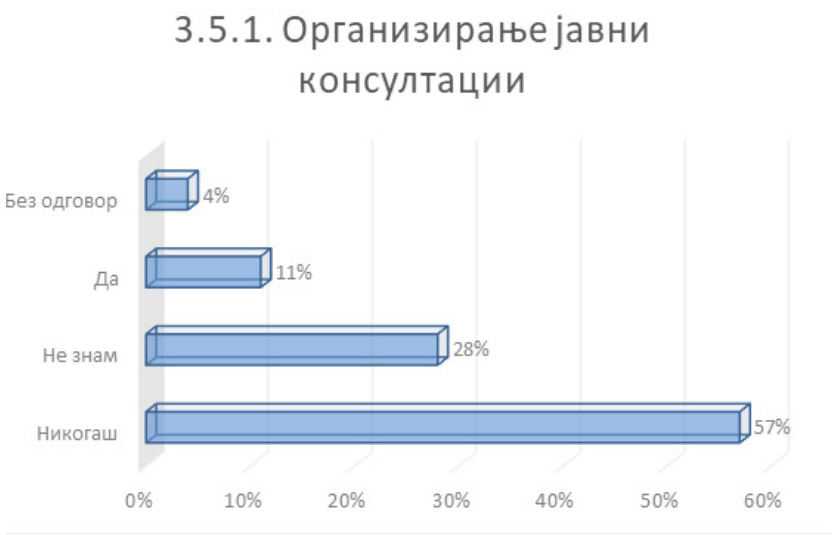

TABELA 3.4 I ROLJA TARO KOZ KO FAJSALIBE KO MASHKAR DZIJANESKORO BI HALJOVIBE

2 BIZO CHEVAPI
6-OJA
18-NA CHANAJA
28- NA

3.5 dikjakeribe thaj konsultacije e ajaneja

O pucljaribe sikavea kaj I rolja taro KOZ ilo but hari pendjardo mashkar o dizutne a o ajani konsultacije vakertuke kaj nane . ko pucibe dali I komisija organizirinela dikhipe ja palem konsultancije e dizutnencar ,31 pucljarde dengje chovapi nikad , 15 vakergje na chanava salde 6 vakergje kaj ikjergjovela,a dzi ko te 2 na dengje chevapi .Doperindoj bashi o puchipe dali tane informirime bashi I buti taro KOZ pobuter taro ekvas pucljarde dengje chovapi negativno ja palem biathinale . o KOZ na spashtalingja te sikavelpes anglo dizutne te oven dikle a nane but pendzarde sar alatka bashi so arakena o interes e jekhinengoro. Tikno uchipe tari komunikacija e ajaneja so limitirinela o lejbe than e dizutnengoro thaj huljarela o ligitimiteti akale komisijakoro.

3.5.1 Ikeribe ajani konsultacije

4% -BIZO CHEVAPI
11%-OJA
28% NA CHANAVA
57%-NIKAD

3.6.Percepcija e dizutnengiri bashi olengoro thajnaribe

Sar so dengje chovapi taro pucljaribe o dizutne isiolen mashkarutne, numa pobuter kriticno percepcija bashi I digra bashi olejbe than taro interes bashi olengiri jekhin ko pervazija taro KOZ, taro pucibe dali I komisija ikerela o interes lengere jekhinake 22 pucljarde dengje chovapi ni oja ni na ,19 dengje chopavi NA a chikote salde 9 esapi kerela kaj o KOZ ikerela o interesija e jekhinakere a 4 dzene na dengje chovapi. Ko isto vakti pobaro numero pucljarde vakergje kaj ile haz'ri bashi o pobaro kujbe e dizutnengoro ki buti e komisijakiri, so sikavela kaj isi chachutno zaruri te bajrarelpes I komunikacija,transparetnost thaj inkluzivale.

3.7. Panle prasivencar taro akava pucljaribe

O pucljaribe sikavela bashi komisija bashi vjavahari mashkar ko jekhina generalno isi ko komune ,numa olengoro funkcioniribe ilo limitirimo thaj naje but kuvdo ki struktura. Pobuter taro pucljarde vakerena kaj isi asavki komisija numa ko isto vakti vakerena kaj oj nae ola kerdo plani ,na ikerena nidzali beshin thaj nae ola kontinuirimo dejbe dumo tari komunakiri administracija. Akava sikavela tari institucionalnikano thajnaribe kova ili ko lil ,numa nae but aktivno ki praksa. O keribe thaj o hramusaribe o lila,o arhiviribe thaj sar dzala I buti nae olen standartiriziribe ja pale ile avrijal taro sa .i bilachi administracija anela pharipe sar shaj te ovel kontinuiribe e bukjakoro kana avela te kerelpes trampipe ko timi e komisijake.

Ko vjavaharija taro kapaciteti ,pobaro kotor dzene taro KOZ nae olen kerdi obuka sar shaj te keren pumari rolja pobuter rezultirinela e prasivaja upri I funda korkorutno iskustvo a na sar soj hramomo ko kanuni taj o prakticna standardija.Akava limitirinela o profesionalizam thaj o efikasnost e komisijakoro.

I rolja e komisijakiri sar gogjaverikano mehanizam bashi o sovet thaj e dizijakere nacalnikoske ilo baro kishlo. Pobuter taro ekvas pucljarde na pendzarena o realno samalipe upri anibe I lokalno politika so sikavela kaj o KOZ nane but kerdo buti ko proces te keren trampipe e prasivenge so vjavaharinelape bashi o manushikane thaj mashkar dzijaneskere vjavaharija .

O dikhipe thaj o lejbe than o ajani vi agar I tane limitirime.o majbaro numero na organizirinelape ajani konsultacije ,a majbaro numero taro dizutne nane informirime kaj isi asavki komisija .akava huljarela o ligitimiteti thaj o pendjaribe e komisijakoro ,sar alatka bashi olengoro thajnaribe thaj interes sarengoro.

I percepcija ko pucljarde bashi olengoro lejbe than tari lengiri rig ko KOZ sikavela kaj tani negativno ja delumno.Numa pobuter olendar esapi kerena kaj o dizutne valjani te oven khuvde so beaninela pozitivno funda ko avutno anglunipe.

Uzo sa akaala predizvikija ilo beani kaj isi ucho realno potencijali bashi poshukar buti akale komisijakoro.i thajnardi kanuneskiri pervazije ,multietnikakoro system thaj o interes bashi pobaro inkluziviteti avela dzi ko posukar funda bashi o baljaribe ki olengiri rolja sar mehanizam bashi o lafi keribe; medijacija thaj o thajnaribe thaj I interesija sa e dizutnenge ki komuna .

3.8 Haberi bashi o anglunpe

Sar shaj te ovel poshukar o o buti keribe thaj I rolja ekomisijakiri bashi o vjavaharija mashkar ko jekhina valjani te kerelpes chachikani struktura thaj o dzevapluko ki olengiri buti. Majanglal valjani o KOZ te ikerel nicali beshin so angleder vakerdoj bersheskoro plani.so ilo ljeljardo taro konsiliumi e komunakoro thaj ilo dendo e dizutnenge .Valjani te kerelpe nicali dinamika te arakelpe o kontinuiteti thaj poshukar te kerelpes o proces .

Doperindoj valjani te kerelpes I standartizirimi procedura bashi o hramusarde lila,arhiviribeo lila,thaj o transparetnost thaj te kerelpes haberi bashi o aktivitetija.akava mehanizam ka anel pobaro anglunipe thaj transparetnost,shajsaribaja te anel o process so ka resarenpes o rezultatija.
So poshukar te ovelen o kapacitetija e dzenengje taro KOZ ilo panlo bashi olengiri buti. Zaruri ilo te bajrarelpes I programa bashi sar te keren buti ,obuka panli e kanuneskere pervazijencar ,medijacija,interkulturakere dijalogija thaj lejbe than ki prasiv. Te kuven ekspertija thaj jekhutni buti e dizutnengere organizacijencar ,shaj te bajrarel bashi shukar buti e komisijakiri .

Vi agar dela ko dzandipe o KOZ te kerel nichali komunikacija e dizutnencar prekali I konsulatacija,ajani debate, thaj te oven o informacije e dizutnengje ko sa o chibija e komunake. Bashi akava I komisija shaj te zurarel plo ligitimiteti,te bajrarel pli pakjiv ki pli jekhin thaj vi agar te ovel shukar chivde olengere problemija ki akaja komisija.

Ko agor valjani te kerelpes mehanizam so ka dikjakerel thaj ka pulisarinel o efektija tari buti e KOZ ,prekalo 3 dzonengoro haberi tari indikatorija bashi o rezultatija.Asavko keribe buti ka del dumo ko indetifikujbe bashi shukar praktike ,puknalibe thaj sar ka dzal o anglunipe akale komisijakoro.

3.9. Panlje lafija

I komisija bashi o vjavahari mashkar o jekhina ile kerde sar institucionalnikano mehanizam bashi lafi keribe thaj arakhibe ko interesija taro turlije jekhina tari komuna,numa olengere potencijalija nane but shukar .I analiza sikavela kaj valjani te ovelen pobari organizaciono struktura,pobaro institucionalno dejbe dumo,o dizutne te diken akaja komisija thaj so pobuter o dizutne te khuven ko process sar shaj te ovelen poshukar dzivdipe , taro shukar vakteskere iranibaja akala napija,KOZ shaj te zurakerel pli rolja sar arakhavno bashi jekajek,medijatori ko hoshalime halija, thaj beanimo faktori bashi o anglunipe bashi lokalno demokratija thaj jekajek dzivdipe.

1. Prologu

Într-una societate ca a nostră, unde oamenii vorovesc limburi diștinte, au cultură, tradiții shi firicliari diștinte, puterea adevărată nu stă în cine-i mai mare, ma în cum trăim împreună.

Di asta Comisiile di relații între comunitățili (CRIC) sunt o parte foarte importantă a democratsiei locale. Ei sunt glasu a fiești comunități – a majoritatelui ma shi a comunităților etnice – tocmai acole unde s-hi fac decisiunile cari afectează ficari țâtaș.
Existența a CRIC nu-i numa o obligatsiune administrativă. Ie o chestiune di demnitate, egalitate shi respetu a diștintselor.

Comisiile dau putința ca oamenii s-hi spui liber părerile shi problemele, dau șansa egală di participare la deciderea lucrurilor shi zidesc punți între oamenii cari trăiesc în același oraș, ma câteodată nu s-hi aud unii cu alții.
Când comunitățile etnice nu-au acces la procesurile di decidere, când limba a lor nu s-hi aude sau drepturile lor sunt neglijate, nu sufere numa acea comunitate – suferă toată democratsia.

CRIC are rolul di a împidica asta: di a aduce a minte că nimeni nu are mai mult drept di câ altu shi că ficariu are dreptu s-hi fie auzit shi respetat.
În anii di urmă în Republica Macedonia di Nord am vedit câtu-i di importantu să existe o structură care zidește încrederea între comunitățili. Comisiile sunt tocmai asta – un instrumentu di dialog, di împăcare shi di zidiria a unii viitor în care diștintsele nu sunt o amenințare, ma o avere.

Asta analiză îi, di fapt, o „imagine" cari arată cum funcționează acum Comisiile di relații între comunitățili. Ea trebe să-ajute la unălțarea lor mai diparte, la îmbunătățirea relațiilor între etniclii shi la întărirea rolu a lor ca instrumentu pentru îmbunătățirea statutului, influenței shi efectivității a acestor comisii la nivelu local.

Asta analiză nu-i numa un documentu, ma un aducător a minte că viața împreună nu vine singură – trebe îngrijită, trebe vorovit shi trebe ascultat cu inima. Ficari membru a CRIC, ficari țâtaș shi ficari municipiu are rolu a lui în asta. Prin asta analiză vom contribui la întărirea rolu shi capacităților a Comisiilor di relații între comunitățili la nivelu local.

Florent Bajrami

Președinte

Valuri comuni

2. Comisii di relații între comunitățili – cadrul legar

În ficari municipiu unde s-hi întâlnescu limburi, culturi shi tradiții diștinte, ficari glasu merită s-hi fie auzit. Comisiile di relații între comunitățili (CRIC) sunt făcute tocmai cu asta scop – s-hi fie un loc di dialog, înțelesu shi egalitate, unde diștintsele nu-s o piedică, ma o forță cari îmbogățește viața locală.

După Legea a administrației locale a Republicii Macedonia di Nord (versiunea consolidată, mai 2025), în ficari municipiu unde minim 20% di populație, după ultimul census, aparține a unii comunități etnice, se face cu obligatsiune o Comisie di relații între comunitățili. În municipiili unde procentul este mai mic, comisia poate s-hi fie făcută di bunăvoi, când există nevoia di îmbunătățire a relațiilor între etniclii shi di includerea a tuturlor comunităților în procesul di decidere.

CRIC este făcuta dintr-un număr egal di reprezentanți di ficari comunitate prezentată în municipiu, iar modul cum sunt alesi estu stabilitu în statutul municipiului.
Comisia cercetează chestiunili cari țân di relațiile între comunitățili, dă părei shi propuneri pentru rezolvarea lor shi li trimite către Consiliul municipiului, cari este obligatu s-hi li cerceteze shi s-hi facă o decisiune după ele.

Asta înseamnă că CRIC îi un organ consultativ, ma fundamental, cari asigură că tuti țâtași – fără să conteze identitatea etnică, limbară sau religioasă – s-hi aibă glasu în procesurile di decidere la nivelu local. CRIC nu-i un organ politic; ea nu reprezintă partii, ma comunitățili, shi di asta stă ca o punte între țâtaș shi instituțiunili.
După Censusul din 2021, obligația di a face CRIC o-au municipiili: Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Struga, Kicevo, Shuto Orizari, Butel, Chair, Chućer-Sandevo, Brvenica, Dolneni, , Mavrovo shi Rostușa, Chașka, Jegunovce, Krushevo, Petrovec, Sopishte, ca shi Orașul Skopie.

Fosta municipie Vranește̦tica estu deja unită administrativ cu municipia Kicevo.
În plus, shi alte municipii – ca Chair, Zelenikovo (cu a l'ultimu numărat, nu-lu ari o comunitati minoritarã pi peste 20%) asi shi Debar, Vrapciște, Studeničani shi Plasnitsa – au făcut CRIC di bunăvoi, cari estu un exemplu bun di politică locală inclusivă.

Cu schimbările în Legea din 2024, s-hi întărirea principii a egalui reprezentări shi participări a comunităților în instituțiunile municipale, ca shi rolu a lor în procesurile di consultație shi decidere. Astfel, CRIC nu-i numa o obligatsiune, ma o arătare a maturității a democratsiei locale, cari recunoaște că adevărata egalitate nu se face cu numărili, ma cu respetu, ascultare shi zidire împreună.

3. Analiză a stărilor bazată pi cercetarea făcuta

Cercetarea a cuprins în total 54 de respondenți din 20 de municipii în țară, dintre care 36 au fost reprezentanți ai comunităților, 10 membri ai Comisiilor di relații între comunitățili și 8 funcționari municipali. Cea mai mare parte a răspunsurilor vine din municipiili Chair, Kumanovo, Tetovo, Brvenica, Struga shi Butel, care au o structură multietică pronunțată shi se confruntă cu provocări legate di relațiile între etniclii.

3.1. Regularitatea shi organizarea lucrului

Analiza răspunsurilor arată că Comisiile, în cea mai mare parte, funcționează fără un plan clar, ritm shi documentație.

În mod concret:

50% di respondenți (27 din 54) au spus că CRIC nu ține ședințe regulate, în timp ce 30% (16 din 54) au răspuns „nu știu", ceea ce arată în plus o vizibilitate scăzută a activităților, chiar și când ele au loc.

În legătură cu planificarea anuală – 29 din 54 di respondenți au spus că nu există un plan anual adoptat pentru lucru, 10 au răspuns „da", iar 9 nu sunt informați dacă există vreun plan.

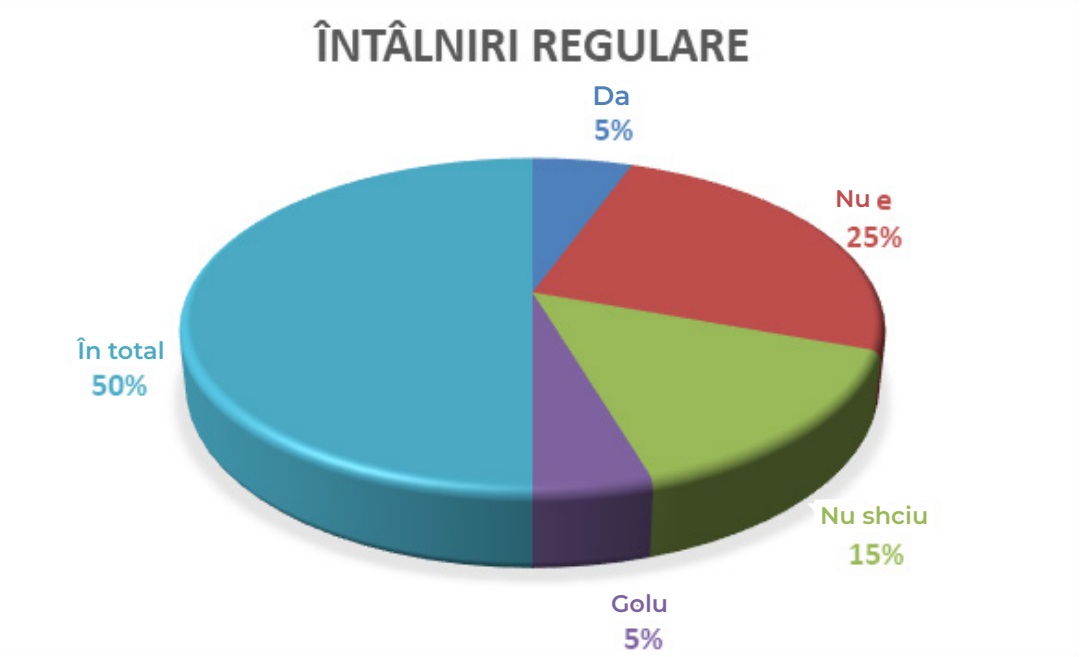
Cea mai critică situație este legată di evidența administrativă: 29 din 54 di respondenți cred că nu se țin procese-verbale, iar numai 11 confirmă că există, ceea ce înseamnă că activitatea CRIC este greu de urmărit și de verificat.

În plus, un procent mare di răspunsuri de tipul „nu știu" arată că:

- comunicarea CRIC cu comunitățili este limitată
- transparența shi responsabilitatea sunt slab dezvoltate

Când țâtașli nu știu dacă Comisia lucrează, atunci în percepția lor ea nu există, chiar dacă formal a fost înființată conform legii.

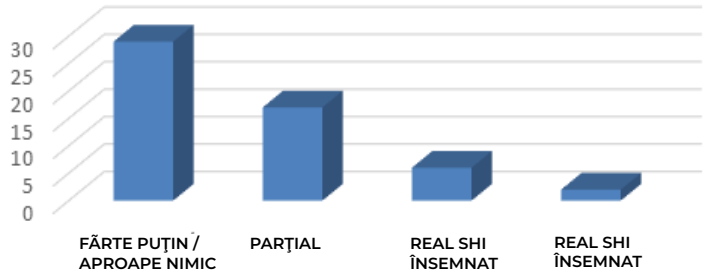
Asta arată că Comisiile există formal, ma nu au stabilit o dinamica di lucru shi o structură administrativă.

3.2. Întărirea capacităților

Analiza arată că capacitățile Comisiilor di relații între comunitățili sunt semnificativ limitate. Jumătate di respondenți (27 din 54) au spus că membrii CRIC nu primesc instruire pentru rolul lor, în timp ce încă 19 nu sunt informați dacă a existat vreo instruire, ceea ce indică o sprijin instituțional insuficient și o distribuție neclară a responsabilităților. Doar șase respondenți au confirmat că s-a oferit instruire sau sprijin.
Aceasta duce la situația în care luarea deciziilor și procedurile se bazează în primul rând pe experiența personală, mai mult decât pe standarde și reglementări, ceea ce reduce profesionalismul, eficiența și consistența în activitatea Comisiilor.

Tabelã 3.3. Perceptsiea di-a influenţei a COZ asupre politicilor locale
Numãr di-întrebaţi

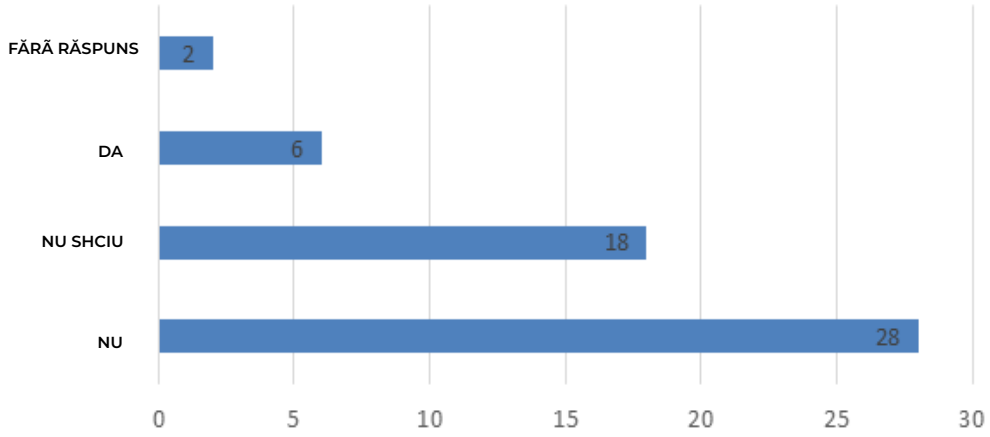
3.3. Influența asupra politicilor locale

Rezultatele cercetării arată că CRIC are o influență limitată asupra proceselor di luare a deciziilor la nivelu local. Conform răspunsurilor din chestionar, 29 di respondenți cred că Comisia are o influență foarte mică sau aproape inexistentă, în timp ce 17 o evaluează ca fiind parțial semnificativă. Doar 6 respondenți consideră că CRIC are o influență reală și vizibilă asupra deciziilor Consiliului sau a primarului, iar 2 nu au dat răspuns. Aceste date arată că, chiar dacă există o competență legală de a da părei și recomandări asupra chestiunilor importante pentru relațiile între etniclii, CRIC nu este suficient folosită ca organ consultativ și strategic în crearea politicilor locale.

3.4. Rolu în prevenirea shi rezolvarea conflictelor

Cercetarea arată că CRIC foarte rar se implică în prevenire activă sau mediere în ca-zuri legate di relațiile între etniclii. La întrebarea dacă Comisia a inițiat sau a ajutat la rezolvarea neînțelegerilor între comunitățili, 28 di respondenți au răspuns „nu", 18 „nu știu", iar doar 6 au confirmat că au existat astfel de intervenții, în timp ce 2 nu au dat răspuns. Aceste rezultate arată că CRIC nu este suficient recunoscută sau folosită ca mecanism di de-escaladare a tensiunilor shi di construire a încrederii între diferitele comunitățili, ceea ce reprezintă o oportunitate pierdută pentru întărirea stabilității și coexistenței la nivel local.

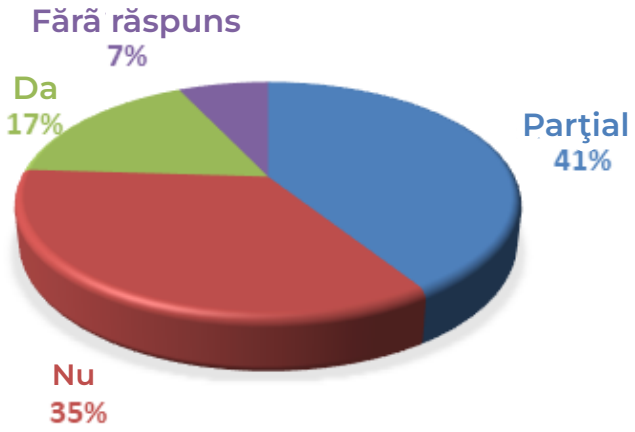
Tabelã 3.4. Rolu-a CRIC în rezolvarea neînţelesurilor între-etnice
Numãr di-întrebaţi

3.5. Vizibilitatea shi consultările cu publicul

Cercetarea arată că rolul CRIC este slab cunoscut între țâtașli, iar consultările publice aproape că nu se practică. La întrebarea dacă Comisia organizează întâlniri sau consultări cu țâtașlii, 31 di respondenți au răspuns „niciodată”, 15 „nu știu”, doar 6 au confirmat că acestea au loc, iar 2 nu au dat răspuns. În plus, la întrebarea dacă sunt informați despre existența și activitatea CRIC, mai mult de jumătate di respondenți au răspuns negativ sau cu incertitudine. Aceasta arată clar că CRIC nu reușește să construiască vizibilitate publică și nu este suficient recunoscută ca instrument pentru reprezentarea intereselor comunităților. Nivelul scăzut di comunicare cu publicul limitează participarea țâtașlilor și reduce legitimitatea Comisiei.

TABELÃ 3.6. PERCEPTSIEA DI-A REPREZENTAREA COMUNITÃŢILOR DI PARTEA CRIC

3.6. Percepția țâtașlilor asupra reprezentării

Conform răspunsurilor din cercetare, țâtașlii au o percepție moderată, dar în mare parte critică, asupra gradului de reprezentare a intereselor comunității lor în cadrul CRIC. La întrebarea dacă Comisia reprezintă interesele comunității lor, 22 di respondenți au răspuns „parțial”, 19 „nu”, iar doar 9 consideră că CRIC reprezintă interesele comunității; 4 nu au dat răspuns. În același timp, o majoritate covârșitoare di respondenți și-a exprimat disponibilitatea pentru o implicare mai mare a țâtașlilor în activitatea Comisiei, ceea ce arată că există o nevoie reală de consolidare a comunicării, transparenței și incluziunii.

3.7. Concluzii cheie ale cercetării

Cercetarea arată că Comisiile di relații între comunitățili sunt formal înființate în municipiili, ma funcționarea lor este limitată și insuficient structurată. Majoritatea respondenților confirmă că există o Comisie, dar în același timp arată că aceasta nu are planuri adoptate, nu ține ședințe regulate și nu primește sprijin continuu din partea administrației municipale. Aceasta indică o configurare instituțională prezentă pe hârtie, ma insuficient activă în practică.

Procesele de ținere a proceselor-verbale, arhivare și urmărire a activității nu sunt standardizate sau lipsesc complet. Organizarea administrativă slabă îngreunează transferul de experiență și continuitatea activității, mai ales la schimbări în componența Comisiilor.

În ceea ce privește capacitățile, majoritatea membrilor CRIC nu au primit instruire pentru exercitarea rolului lor, ceea ce deseori duce la luarea deciziilor pe baza experienței personale, în loc de standarde legale și practice stabilite. Aceasta limitează profesionalismul și eficiența organului.

Rolu Comisiei ca mecanism consultativ pentru Consiliu și primar este slab exprimat. Mai mult de jumătate di respondenți nu recunosc o influență reală asupra luării deciziilor locale, ceea ce arată că CRIC nu este suficient utilizată în procesele de creare și modificare a deciziilor ce țin de relațiile între etniclii.

Vizibilitatea și prezența publică sunt de asemenea foarte limitate. În majoritatea cazurilor nu se organizează consultări publice, iar un număr semnificativ de țâtași nu sunt deloc informați despre existența și activitatea Comisiei. Aceasta reduce legitimitatea și recunoașterea CRIC ca instrument pentru reprezentarea intereselor tuturor comunităților.

Percepția respondenților asupra reprezentării comunității lor de către CRIC este în mare parte negativă sau parțială. Totuși, majoritatea consideră că țâtașlii ar trebui să fie mai implicați, ceea ce reprezintă o bază pozitivă pentru dezvoltare ulterioară.
În ciuda tuturor acestor provocări, este evident că există un potențial ridicat și real pentru îmbunătățirea activității Comisiilor. Cadrul legal existent, componența multietnică și interesul pentru o mai mare incluziune creează o bază bună pentru întărirea rolului lor ca mecanism pentru dialog, mediere și reprezentarea intereselor tuturor comunităților din municipiu.

3.8. Recomandări pentru îmbunătățire

Pentru a îmbunătăți funcționalitatea și rolul Comisiilor di relații între comunitățili, este necesară stabilirea unei structuri clare și a responsabilităților în activitatea lor. În primul rând, este necesar ca CRIC să țină ședințe regulate cu un plan anual prestabilit, adoptat de Consiliul municipiului și disponibil publicului. Stabilirea unei dinamici regulate va asigura continuitate și o mai bună urmărie a proceselor.

În plus, este nevoie de introducerea procedurilor standardizate pentru ținerea proceselor-verbale, arhivarea documentelor și raportarea transparentă a activităților. Aceste mecanisme vor contribui la o mai mare responsabilitate și transparență, cu posibilitatea evaluării rezultatelor obținute.

Îmbunătățirea capacităților membrilor CRIC este esențială pentru eficiența lor. Este necesar să se dezvolte programe de instruire introductivă și continuă legată de cadrul legal, mediere, dialog intercultural și participare la luarea deciziilor. Implicarea experților și colaborarea cu organizațiile civice pot întări suplimentar baza profesională a Comisiei.

De asemenea, se recomandă ca CRIC să stabilească o comunicare regulată cu țâtașlii prin consultări, dezbateri publice și informații accesibile în toate limbile reprezentate în municipiu. În acest mod, Comisia va putea să-și consolideze legitimitatea, să crească încrederea comunităților și să îmbunătățească reprezentarea nevoilor acestora.
În final, este necesară stabilirea mecanismelor de monitorizare și evaluare a efectelor activității CRIC, prin rapoarte periodice și indicatori de rezultate. Această abordare va ajuta la identificarea bunelor practici, a vulnerabilităților și a direcțiilor pentru dezvoltare ulterioară.

3.9. Concluzie

Comisiile di relații între comunitățili sunt înființate ca mecanism instituțional pentru dialog și protejarea intereselor diferitelor comunități din municipiu, ma potențialul lor nu este încă suficient valorificat. Analiza arată că este necesară o structură organizațională mai clară, un sprijin instituțional mai bun, o vizibilitate mai mare și o implicare mai activă a țâtașlilor în procesele de luare a deciziilor. Prin aplicarea promptă a acestor măsuri, CRIC poate să-și consolideze rolul ca păzitor al egalității, mediator în situații sensibile și factor important în promovarea democrației locale și coexistenței.

Заеднички вредности

Проектот е имплементиран од **„Заеднички вредности“**

www.cv.org.mk
common.values.mk@gmail.com

Проектот е финансиран од:

Република Северна Македонија
Министерство за
односи меѓу заедниците